DIVADLO S ĽUDSKOU TVÁROU

Významné tvorivé pohyby a výnimočné inscenácie v slovenskom profesionálnom divadle šesťdesiatych a začiatku sedemdesiatych rokov 20. storočia

Venované 50. výročiu Pražskej jari

Divadelný život sa počas šesťdesiatych rokov pod vplyvom politického uvoľňovania vyznačoval výrazným tvorivým rozmachom predovšetkým mladých tvorcov, odkrývaním citlivých tém, hľadaním nových foriem a žánrov divadla a väčším otváraním sa západnému divadlu.

Na konci päťdesiatych rokov začali hýbať českým divadelným prostredím najmä divadlá označované ako malé javiskové formy. Tie sa vedome programovo tvorbou „odlišovali" od veľkých profesionálnych divadiel. Odozvy týchto divadelných prúdov sa prejavili aj na Slovensku, najmä v tvorbe Milana Lasicu a Júliusa Satinského či Radošinského naivného divadla.

Igor Lembovič, zakladateľ a režisér Divadla poézie, inicioval adaptovanie bývalého pivničného Bristol baru na Sedlárskej ulici na divadelný priestor. Ten neskôr pod názvom Divadlo na korze zohral mimoriadne významnú úlohu v bratislavskom divadelnom živote. Okrem iných ho počas svojho pobytu v Československu navštívil aj najvýznamnejší predstaviteľ americkej beatnickej generácie Allen Ginsberg. Výrazný tvorivý pohyb a záujem o absurdnú dramatiku zaznamenalo aj komorné divadlo Malá scéna SND, ktoré vzniklo v roku 1962 ako priestor pre tvorbu komorných hier, malých dramatických pásiem a javiskových foriem.

Bratislavský divadelný život obohatilo Divadlo pantomímy, ktoré po školení u Emila Františka Buriana formovali mím Milan Sládek spolu s režisérom a školeným tanečníkom Eduardom Žlábkom. Usilovali sa pantomimický a pohybovo exponovaný prejav rozvinúť do širšie vrstvenej javiskovej kompozície. V inscenáciách, ktoré pôsobili objavne, divadelne inovatívne a inšpiratívne, spájali pantomimické a pohybové prostriedky so štylizovaným činoherným herectvom, ktoré sa opieralo aj o text.

Na konci päťdesiatych rokov vznikol aj prvý profesionálny kabaretný súbor – bratislavská Tatra revue.

Spoločensko-politické uvoľnenie však bolo postupné a dalo by sa povedať, že politické špičky komunistickej strany na reformné úsilia a otvorenosť v kultúrnej sfére neboli ochotné reagovať rovnako ústretovo. I keď na prelome rokov 1967/1968 došlo k výmene prvého tajomníka Ústredného výboru Komunistickej strany Československa a prezidenta v jednej osobe Antonína Novotného, vnútrostranícky boj a súperenie pretrvávali. Prvým tajomníkom sa namiesto neho stal slovenský komunista Alexander Dubček a prezidentom armádny generál Ludvík Svoboda.

Zmeny sa začali diať nebadane. Prvý pozitívny signál bol, že v Prahe začali znovu vychádzať *Literární listy*. Po páde Novotného sa čoraz viac dostávali k slovu komunisti, ktorí boli obeťami čistiek a politických procesov, a rovnako skupina mladších vzdelaných komunistov. Predovšetkým oni naštartovali verejnú diskusiu a snažili sa presadiť reformy. Verejne sa diskutovalo o ekonomických reformách, slobode tlače, vyrovnávaní sa s minulosťou, slobode bez cenzúry v kultúrnej sfére a komunistická strana pripravila v apríli 1968 zásadný dokument *Akčný program*. Spoločnosť sa prebúdzala, do hospodárskeho života sa mali zaviesť reformy postavené na princípoch trhového mechanizmu. Bola zrušená cenzúra. Sloboda v printových médiách priniesla obrovské množstvo článkov a diskusií o dovtedy tabuizovaných témach. Vznikli viaceré občianske iniciatívy a organizácie, sloboda sa dotkla aj života cirkvi a náboženských spoločností v štáte. Jar 1968 nebola len obyčajným ročným obdobím, ale stala sa aj symbolom nového života v krajine. Komunistickú stranu vtedy spontánne podporovala väčšina občanov štátu.

Neskrývane menšie nadšenie pre to, čo sa odohrávalo v Československu, prejavovali komunisti v ostatných krajinách východného bloku. Nevôľu prijať tieto reformy vyvolávala predovšetkým verejná kritika politických chýb komunistov – to sa medzi špičkami komunistických predstaviteľov vnímalo ako čosi nebezpečné a nepredstaviteľné. Na čele týchto oponentov československých reforiem bol Leonid Brežnev, prvý tajomník Komunistickej strany ZSSR. A práve sovietski komunisti v spolupráci s ostatnými krajinami Varšavskej zmluvy, okrem Rumunska, rozhodli vojenskou inváziou a silou zastaviť demokratizačný proces v Československu. Vedúcich predstaviteľov Komunistickej strany Československa a štátu – Dubčeka, Smrkovského, Černíka, Kriegla a ďalších – zatkli a odtransportovali do Sovietskeho zväzu.

Nielen na uliciach, ale aj v slovenských profesionálnych divadlách zaznievali nástojčivé hlasy vzdoru a odporu proti tomu, čo sa stalo. Vývoj smerom k zahataniu reforiem bol však nezvratný a v kultúrnej a divadelnej sfére znamenal administratívne zrušenie Tatra revue, Divadla Lasicu a Satinského, ako aj Divadla na korze. Postupne dochádzalo k zásadnej zmene repertoáru v slovenských divadlách a niektorí aktívni divadelníci museli z divadiel odísť. Augustové udalosti zasiahli do života viacerých slovenských divadelníkov. Výstava ponúka pohľad na niektorých z nich vďaka dochovaným dokumentom v Archíve Divadelného ústavu. Tieto materiály približujú spôsob, akým niektorí divadelníci aktívne vstupovali do verejného priestoru svojimi osobnými, občianskymi a odbornými názormi.

Na začiatku sedemdesiatych rokov začala spoločenský a kultúrny priestor našej krajiny ovládať normalizácia a konsolidácia, ktoré vracali vývoj v krajine do obdobia cenzúry, neslobody a totality jednej strany a názoru. Profesionálne slovenské divadelníctvo riadené štátom sa muselo opäť vrátiť k ideologicky usmernenému zameraniu podporujúcemu „poetiku" socialistického realizmu.

Martin Timko

© Výstavu pripravil Divadelný ústav v Bratislave v spolupráci so Slovenským národným divadlom v Bratislave, 2018
Autor výstavy: Martin Timko
Autorka grafického riešenia: Mária Čorejová
Odborná redaktorka: Zuzana Uličianska
Jazyková redaktorka: Mária Kvaššayová
Technická spolupráca: Barbora Gvozdjáková
Produkcia: Zuzana Poliščák Šnircová

Materiály použité na výstave sú z Archívu Divadelného ústavu a zo súkromného archívu Julie Sherwood
Autori použitých fotografií: Oldo Zeman, Ján Herec, Alexander Nagy, Otakar Nehera, Bohumil Puskailer, Elena Bobeková, Jozef Vavro, Jaroslav Barák, Karol Miklóši, Ján Déreš, Miroslav Polakovič, Ondrej Bereš, Pavol Dřízhal

DIVADELNÝ ÚSTAV BRATISLAVA THE THEATRE INSTITUTE
SND Slovenské národné divadlo
MINISTERSTVO KULTÚRY SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Divadelný ústav a Slovenské národné divadlo sú štátnymi príspevkovými organizáciami zriadenými Ministerstvom kultúry Slovenskej republiky.

DIVADELNÝ ÚSTAV BRATISLAVA THE THEATRE INSTITUTE

DIVADELNÝ ÚSTAV BRATISLAVA
THE THEATRE INSTITUTE

DIVADLO POÉZIE

Nový súbor zameraný na poéziu a literárne formy vznikol v novembri 1960 na Sedlárskej ulici v Bratislave pod názvom Divadielko poézie. Iniciátorom a vedúcou umeleckou osobnosťou bol Igor Lembovič – dramaturg, umelecký vedúci a režisér. V Divadle poézie sa prezentovali najmä pásma a kompozície moderných slovenských a svetových básnikov vrátane najvýznamnejšieho predstaviteľa americkej beatnickej generácie Allena Ginsberga, ktorý v roku 1965 navštívil aj Bratislavu. Divadlo postupne uvádzalo tiež komorné divadelné hry, najmä moderné a súčasné diela západnej dramatiky – modelové hry a západnú absurdnú dramatiku, a takisto uviedlo aj pokus o domácu absurdnú hru – *Hodinky* Rudolfa Skukálka. Na javisku Divadla poézie vystupoval aj jeden z najvýznamnejších slovenských divadelných režisérov Ján Jamnický, ktorý od začiatku päťdesiatych rokov z politických dôvodov žil v osobnej a umeleckej izolácii.

Venované 50. výročiu Pražskej jari

Vladimir Vladimirovič Majakovskij:
Volám sa V. V. Majakovskij
Premiéra: 4. 12. 1960
Réžia: Igor Lembovič
Ján Rybárik, v pozadí Ivan Mistrík

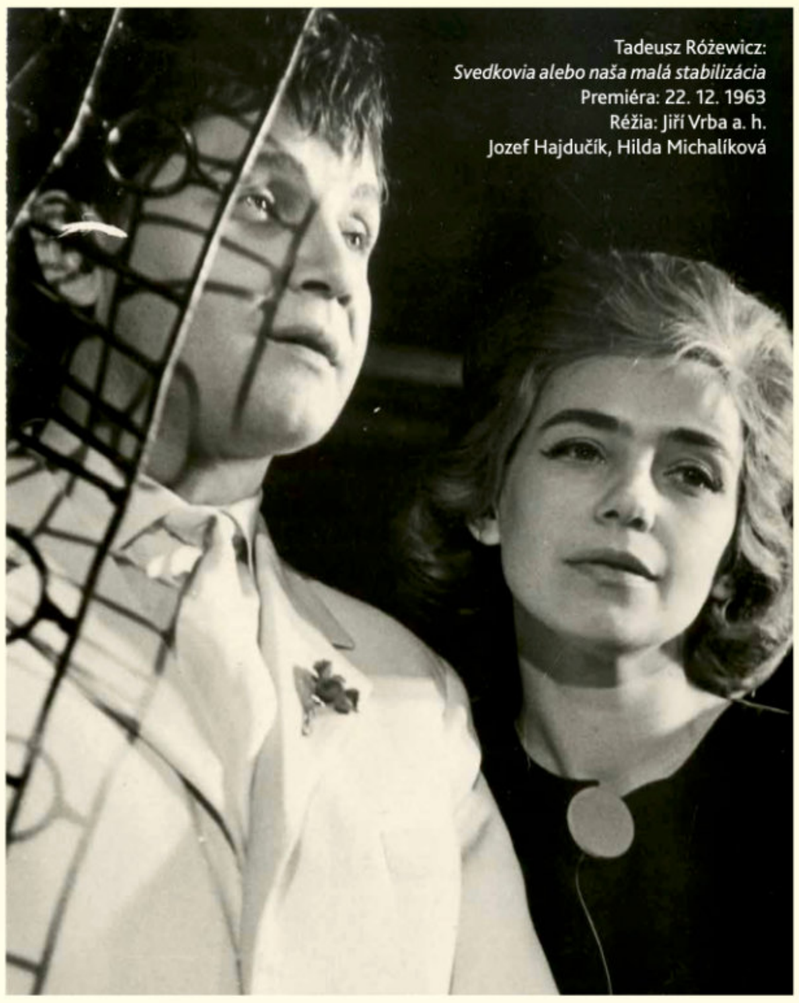

Tadeusz Różewicz:
Svedkovia alebo naša malá stabilizácia
Premiéra: 22. 12. 1963
Réžia: Jiří Vrba a. h.
Jozef Hajdučík, Hilda Michalíková

NOVÉ BRATISLAVSKÉ DIVADÉLKO

Poezie nezůstává jen v knihách

Bez velkého hluku a uvítacích fanfár začalo v Bratislavě vyvíjet činnost nové střediska mladých umělců — Divadélko poezie. Poprvé se představilo obecenstvu, především mladému, koncem listopadu. Ale jak vlastně vzniklo? Jeho zakladatelem a režisérem je Igor Lembovič, mladý člověk, který prodělal režisérskou školu ve slovenském divadlech a nyní uplatňuje svoje umění v bratislavském Parku kultury a oddechu. Jeho vřelý vztah k poezii přivedl jej k myšlence vytvořit divadlo, které by pravidelně představovalo před obecenstvo s inscenovanou poezií. Poezie nemá být zavřená jen v knížkách. Patří přece k dnešnímu životu a bude stále víc potřebnější. Seskupením mladých bratislavských herců, ochotných věnovat se recitaci, se postarní, aby vyšla poezie za lidmi.

OPONA SE OTEVIRÁ

Hudba umlkla, světla vystřídala tma a tu se před tebou pomalu rozevírá opona a na průsvitném plátně se pojednou objeví promítnutý obraz mladého, odhodlaně vyhlížejícího muže. Kdo by to byl? Ján Rybárik v pásmu „Jmenuji se Vladimír Majakovský". Je to dramatizovaný průřez životem a tvorbou velkého sovětského básníka. V inscenaci jej představuje s velkým pochopením textu, jemností a působivostí mladý bratislavský herec Ján Rybárik. V pásmu vystupuje společně s Jiřinou Středňanskou a Ivanem Mistríkem.

A CO DÁL?

Obecenstvo přijalo divadélko s velkým zájmem a tak jeho tvůrci již uvažují o tom, že svoji činnost rozšíří i na středu a sobotu. (Původně byla stanovena jen neděle.) A s velkým zápalem připravují nový repertoár. Koncem prosince uvádějí pásmo „Aby byl život plný poezie", sestavené z veršů Vítězslava Nezvala. A v jednu zazní divadélkem verše předního slovenského básníka Štefana Žáryho. K poezii, recitaci a hudbě přijdou i výstavy obrazů mladých výtvarníků, které by instalovali ve foyer divadélka. Plány jsou to pěkné. Přinesou další obohacení kulturního života bratislavské mládeže.

IVAN MOJÍK, Bratislava

Mojík, Ivan: Poezie nezůstává jen v knihách. In *Mladá fronta*, Praha, 22. prosince 1960.

Rudolf Skukálek: *Hodinky*
Premiéra: 8. 3. 1963
Réžia: Jiří Vrba a. h.
Jozef Hajdučík, Hilda Michalíková, Zora Kolínska

Ľubomír Feldek – Jozef Mihalkovič – Ján Stacho – Ján Ondruš – Jozef Šimonovič – Miroslav Válek: *Človek medzi ľuďmi*
Premiéra: 7. 5. 1962
Réžia: Igor Lembovič
Emília Vášáryová, Dušan Skokan

Zomrel textár, ktorý akoby neexistoval

Rudolf Skukálek bol jednou z najdôležitejších postáv v kultúre 60. rokov.

BRATISLAVA. Včera sme dostali správu, že cez víkend zomrel aj slovenský básnik a textár Rudolf Skukálek. V 60. rokoch bol jedným z najvplyvnejších ľudí v umeleckej brandži, no dnes už jeho meno veľa nehovorí ani mnohým jeho rovesníkom.

„Ako by ani neexistoval. Bojím sa, že o ňom nevedia ani ti Slováci, ktorí by mohli v rámci svojich právomocí uvažovať, ako výnimočného krajana, básnika, prekladateľa a novinára konečne nahlas doceniť," napísal známy publicista Jiří Černý. Mal pravdu. Príbeh tohto muža je nesmierne zaujímavý.

Bol Trnavčan, ročník 1931. V umeleckom svete debutoval knihou básní Dukáty briezok (1957). Kritika jeho vstup na scénu nazvala tichým a nevtieravým, recenzie písali o básnikovi, ktorý „ladil poéziu do intímnych tónin a prírodnej lyriky".

Začiatkom 60. rokov sa Skukálek, ako ho volali priatelia, zaslúžil o prvú slovenskú hru v duchu absurdného divadla, ktoré razil Ionesco. Dostala názov Hodinky a priniesla príbeh trojuholníka dvoch žien a jedného muža. Inscenáciu odpremiérovalo bratislavské Divadielko poézie, z ktorého sa časom stalo kultové Divadlo na korze. Popri tom aj prekladal a spolupracoval so SND alebo s Tatra revue.

PRÚDY
ZVONTE ZVONKY

Neskôr sa stal šéfom takzvanej lektorskej komisie, ktorá dohliadala na úroveň textov. Stále ho však viac bavilo písať vlastné veci. Tak sa popri rôznych interpretoch dostal aj k skupine Prúdy, ktorá sa ako prvá rozhodla zavrhnúť vtedy módnu angličtinu. Ponúkol im text Spievam si pieseň a napriek generačnému rozdielu došlo k nadčasovej symbióze.

„Mal také mestské texty. Pocitovo bol veľmi presný a bezprostredný," spomína Marián Varga. So Skukálkom urobil presne tretinu legendárneho albumu Zvonky, zvoňte (*na archívnej snímke*) vrátane titulnej skladby a krásnej balady S rukami vo vreckách. Keď Skukálek ešte koncom augusta '68 emigroval, platňa putovala do trezoru. V čase nastupujúcej normalizácie slová „prizvoňte nám krásny sen, nech vládzeme prežiť tento deň" museli znieť ako jasná provokácia.

Potom sa vynoril v rádiu Slobodná Európa. V práci bol aj vo februári 1981, počas atentátu, ktorý spáchal známy terorista Carlos. Hoci oficiálne správy tvrdili, že ujmy na životoch neboli žiadne, Skukálkovi bomba trvale poškodila tvár, sluch a psychiku. Utiahol sa na bavorský vidiek, kde prežil posledné obdobie života.

Komunisti ho umlčať nedokázali, ale vlastné zdravie áno – pred piatimi rokmi mal mozgovú mŕtvicu, po ktorej už údajne nemohol hovoriť ani písať. Bol to posledný úder pre muža, ktorému bolo slovo všetkým. Zomrel symbolicky, krátko pred výročím augusta 1968.

Oliver Rehák © SME

Rehák, Oliver: Zomrel textár, ktorý akoby neexistoval. In *SME*, r. 16, č. 175, (29. 7. 2008), s. 14.

Jozef Mihalkovič, Miroslav Válek a Ľubomír Feldek na skúške v Divadle poézie (1962)

DIVADELNÝ ÚSTAV
BRATISLAVA
THE THEATRE INSTITUTE

DIVADLO POÉZIE

Venované 50. výročiu Pražskej jari

Návrat anjelov
Premiéra: 4. 3. 1965
Réžia: Jiří Osterman a. h.
Hilda Michalíková, Leopold Haverl

V BRATISLAVSKÉM DIVADLE POEZIE

ŠŤASTNÉ ŘEŠENÍ

Většina dosavadních programů bratislavského Divadla poezie měla spíš charakter nahodilých průřezů básníkovým dílem nebo byla kombinací ukázek z několika básnických sbírek. Až na sklonku roku 1964 dokázalo několik tvůrců, že tyto komorní umělecké programy lze uvádět v život také jinak — mnohem průbojněji a objevněji a tím také pro diváky přitažlivěji.

Na dramaturgickém a inscenačním pojetí večera poezie a komorní hudby nazvaného ... O KRVI ... podílejí se nejen lidé věkem i uměním už vyzrálí, ale i mladí a nejmladší umělci. K těm prvním patří Eugen Suchoň, Michal Karin, Ján Jamnický, Tibor Rakovský a Ladislav Vychodil, mladší směnu reprezentuje klavíristka Klára Havlíková a houslista Milan Bauer, nejmladší pak sopranistka Emilie Štúrová-Illenbergerová. Ti všichni tu spojili své umění a dali je do služeb bojovného i křehkého, burcujícího i povznášejícího programu.

Přínos výtvarníka L. Vychodila spočívá v novém architektonickém řešení prostoru Divadla poezie. Opomenul dosavadní hrací prostor, miniaturní jeviště, nově rozmístil sedadla. Středem malého sálku se táhne úzký červený koberec, který je dominantním prostředím stojícího, chodícího i sedícího recitátora. Přínos režiséra T. Rakovského pak spočívá v promyšleném využití tohoto prostoru, v rytmizování a přesném gradování jednotlivých částí večera. (Jejich plynulost je narušena zbytečnou přestávkou.)

Pásmo O krvi obsahuje Fragmenty P. O. Hviezdoslava, datované srpnem až zářím roku 1914, kdy největší slovenský básník v rozrušení a obavách psal tyto verše: »A národ oboril sa na národ / s úmyslom vraždy, s besom skazitela.«

Organicky, ostatně jako všechny další složky této přesné kompozice, navazuje na Fragmenty přednes Suchoňovy skladby Poème macabre. A vzápětí se ozvou další reminiscence na válku, jejíž tragičnost inspirovala E. Suchoně k dílu Kontemplace, uvedenému na tomto večeru poprvé. Je to osm skladeb pro recitátora a klavír na úryvky z děl básníků, počínaje L. Novomeským, zahynuvším M. Herzem a konče M. Kováčem. Zde se stává skladatelovým rovnoprávným partnerem skvělý přednašeč veršů Ján Jamnický, který suverénně pronikl k myšlenkové a umělecké podstatě i ke slohové jednotě díla. Tragický dosah většinou krátkých veršů vyjadřuje zjitřeným, místy tribunově patetickým přednesem. Jde o hluboký prožitek, který neponechává sebemenší skulinu, jíž by pronikla distance nebo pouhý ilustrativní postoj.

Ve srovnání s Kontemplacemi nepůsobí pět písní pro soprán a klavír na básně Št. Žáryho z cyklu Zázračný střízlivý koráb (kompozice nazvaná Ad astra) už tak citově podmaniově. Jestliže nedostatky literárního rázu tu nepůsobí na posluchače ve své obnažené podobě, pak má na tom zásluhu nejen Suchoňova hudba, ale i pěvecký výkon dramatické sopranistky E. Štúrové-Illenbergerové. Škoda, že zakončení pásma (Suchoňovými Metamorfózami), jinak v koncepci dokonalého a citově působivého, ubírá jistou šablonovitostí (od evokace tragických okamžiků lidstva ke slunné, jaře optimistické perspektivě) uměleckému večeru na celkovém silném vyznění.

STANISLAV VRBKA

Vrbka, Stanislav: Šťastné řešení. In *Rudé právo*, Praha, 5. 1. 1965.

Návrat anjelov
Premiéra: 4. 3. 1965
Réžia: Jiří Osterman a. h.
Fotografia z divadelnej skúšky

Na premiére inscenácie pásma z beatnickej poézie *Návrat anjelov* 4. 3. 1965 – v hľadisku Juraj Svoboda, Magda Matuštíková a Allen Ginsberg

...o krvi
Premiéra. 10. 12. 1964
Réžia: Tibor Rakovský a. h.
Klára Havlíková, Ján Švec

Allen Ginsberg na návšteve v Divadle poézie v Bratislave

Miroslav Válek: *Zvony na nedeľu*
Premiéra: 28. 4. 1966
Réžia: Jozef Palka a. h.
Hilda Michalíková, Zora Kolínska, Leopold Haverl

DIVADELNÝ ÚSTAV
BRATISLAVA
THE THEATRE INSTITUTE

DIVADLO POÉZIE

Bulletin k inscenácii *Neskutočné skutočné mesto*

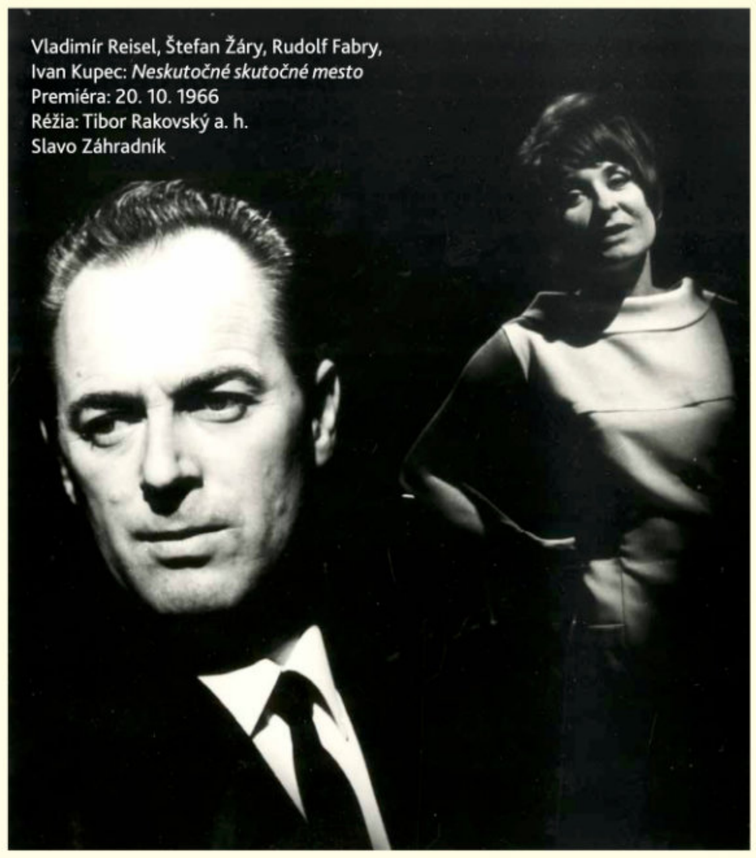

Vladimír Reisel, Štefan Žáry, Rudolf Fabry, Ivan Kupec: *Neskutočné skutočné mesto*
Premiéra: 20. 10. 1966
Réžia: Tibor Rakovský a. h.
Slavo Záhradník

Porubjak, Martin.
Poézia a divadlo.
In *Pravda*, 6. 5. 1966.

Zora Kolínska v inscenácii Zvony na nedeľu, ktorá nastudovala Divadelná poézie v Bratislave. Foto: A. Nasý

Poézia a divadlo

Že poéziu možno naozaj inscenovať tak, aby výsledný tvar napôsobil literárne — to dokázal režisér Jozef Pálka v Divadle poézie inscenáciou Zvony na nedeľu V. Mirosława Válka, nazvanou podľa básne zo zbierok Dotyky, Nežiti pokoj a Milovanie v husej koži.

Válkova poézia pôsobila vždy dosť racionálne (v tom dobrom zmysle slova), ale ak to spočiatku bolo viac nostalgické úvahy v „pocitovej" polohe, dnes sa v jeho básňach častejšie zjavuje neistota, relativita hodnôt a poznania, hrozba istoty smrti, a básnikov výraz dospieva od počiatočnej subtílnosti k silnej expresívnosti. Zväčšuje sa filozofická hĺbka, problematika je všeobecnejšia a zároveň sa zvyšuje aj miera básnikovej úprimnosti voči sebe samému. Válka dnes zaujíma viac proces hľadania než hotový výsledok; úprimnosť jeho sebaodhaľovania spôsobuje, že aj expresívne zobrazenie tohto procesu pôsobí autenticky. Válek úprimne hľadá sám v sebe, a tým pomáha nachádzať aj nám.

Inscenovať takúto introvertnú poéziu je naozaj ťažké. Jozefovi Pálkovi sa však podarilo využiť maximum divadelných možností a ich vhodnou kombináciou dokonca odhaliť nové polohy Válkovej poézie. Väčšinu básní zo zbierky Dotyky mu zhudobnil Ján Meikovič — treba povedať, že to nescia hudba ilustratívna, ale kontrapunktická, ktorá ozvláštňovala „literárnu" atmosféru básne, posúvala ju do inej polohy, a tým aj dosahovala nevšedný výsledok. Kontrapunkcia a vzájomné ozvláštňovanie boli vôbec charakteristické pre Pálkovu režiu. Prejavilo sa to v napätosti medzi zhudobnenými a recitovanými básňami, i v javiskovom aranžmáne. Ak herec hovorí: „Boli sme dvaja," a pritom rukou objíma figurínu, konkrétizuje sa zmysel verša, pravdepodobne proti duchu konvenčných čitateľských asociácií. Špecifický divadelné sa zjavujú nové polohy a významy literárneho materiálu. O divadelnom cítení režiséra svedčí napríklad aj jeho spôsob inscenovania retrospektívnych častí básní. Na to, aby odišli retrospektívu od ostatného „deja", využije celý arzenál divadelných prostriedkov, zmení osvetlenie a intonáciu herca, použije mikrofón a hudbu. Báseň potom získa plasticitu v takej intenzite, v akej sme si ju pri čítaní neuvedomili.

Scéna Zdenka Pavla korešponduje s čzvláštňovacími postupmi réžie. Veľké sklá tvoria uzavrený priestor, ktorý sa však dá meniť a aj otvárať. Často vzniká slabé odrkadlenie, ktoré znásobuje zajímavý obraz. Niekedy máme dojem, akoby bol v akomsi veľkom akváriu; pri zmene osvetlenia sa nám ich postavy zdajú len ako pomyslený odraz v skle zrkadla. Prudké otvorenie a narušenie tohto priestoru zmení okamžite atmosféru, verše „priamo do publiká" pôsobia potom apelatívne.

Z účinkujúcich zaujme najmä kultivovaný šansónový spevácky prejav Zory Kolínskej (je to naozaj prekvapenie) a recitácia Michalíkovej, Krajíčkovej, Haverlého a Záhradníka. Treba len pripomenúť, že niektoré prudké prechody hercov pôsobia neprirodzene a na vžívajúcej podlahe javiska rušivo.

Premiéra Zvony na nedeľu nás presvedčila, že inscenovanie poézie nemá len reprodukčný, ale aj tvorivý význam.

MARTIN PORUBJAK

Max Frisch: *Obrovská zlosť Filipa Hotza*
Premiéra: 12. 11. 1967
Réžia: Juraj Svoboda a. h.
Ľudmila Krajíčková,
Zora Kolínska

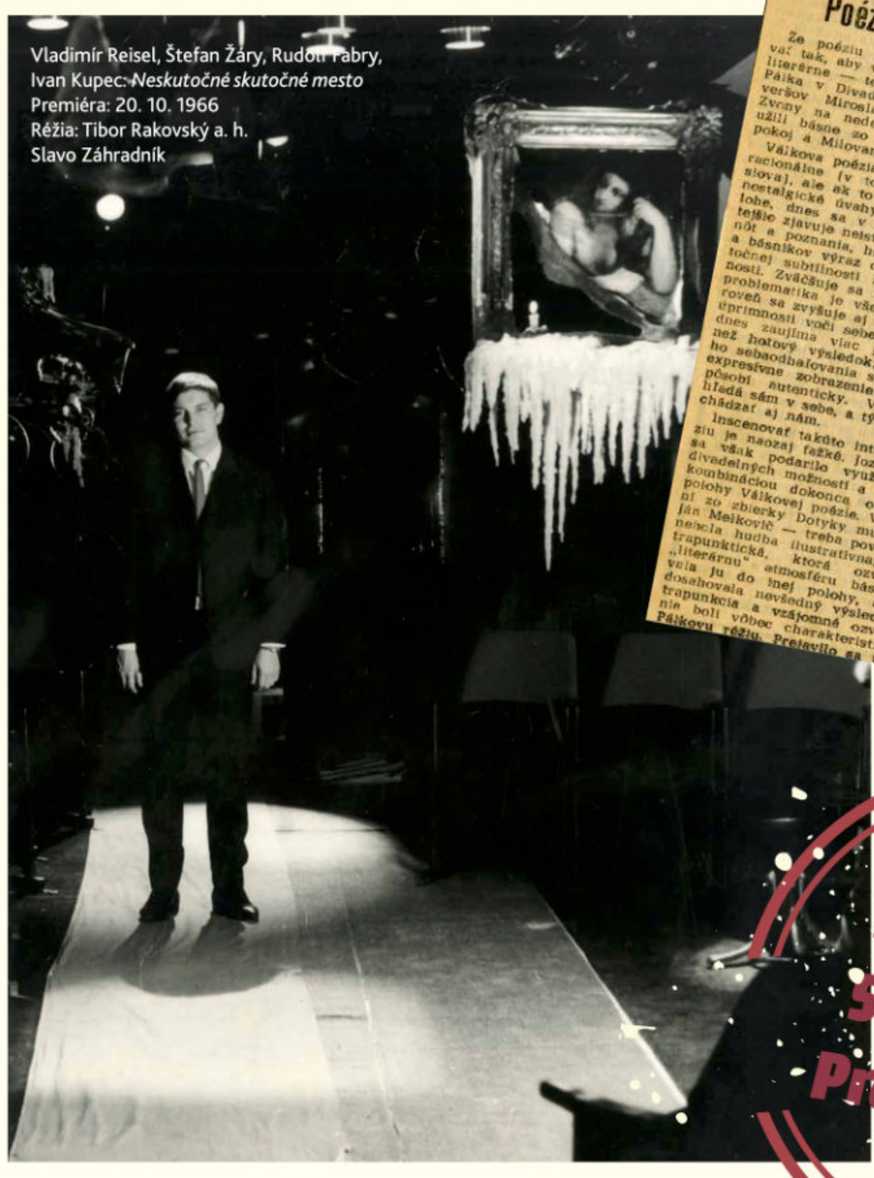

Vladimír Reisel, Štefan Žáry, Rudolf Fabry, Ivan Kupec: *Neskutočné skutočné mesto*
Premiéra: 20. 10. 1966
Réžia: Tibor Rakovský a. h.
Slavo Záhradník

Menované 50. výročiu Pražskej jari

Janko Kráľ: *Duma slovenská*
Premiéra: 28. 9. 1968
Réžia: Peter Debnár
Helena Husková, Jana Cattarino, Zita Furková

Eugène Ionesco: *Šalenie vo dvojici*
Premiéra: 12. 11. 1967
Réžia: Juraj Svoboda a. h.
Hilda Micháliková, Slavo Záhradník

DIVADELNÝ ÚSTAV
BRATISLAVA
THE THEATRE INSTITUTE

TATRA REVUE

Tatra revue, prvý profesionálny kabaretný súbor, začal svoju činnosť v roku 1958 hrou Jána Kalinu *Rendez-vous v Bratislave*, ktorá sa dočkala dvesto repríz. Súbor sídlil na Námestí 1. mája v Bratislave v priestoroch Hotela Tatra. Hoci kabaretná a revuálna tvorba nemala v slovenskom prostredí žiadnu tradíciu, pod touto značkou vzniklo vyše 40 produkcií, ktoré putovali po celom Československu. V šesťdesiatych rokoch, keď súbor hľadal svoju tvár, vznikali angažované, tvrdo útočné, protiokupačné a protinormalizačné inscenácie ako *...aj keby chleba nebolo* a *Salto mortale*. *Salto mortale* bolo poslednou inscenáciou Tatra revue. Po tejto inscenácii zasiahla politická cenzúra a v roku 1970 vtedajšie ministerstvo kultúry súbor administratívne zrušilo.

Ján Kalina: *Rendez-vous v Bratislave*
Premiéra: 9. 9. 1958
Réžia: Ján Kákoš
Počas skúšky: Jozef Hanúsek, Július Bulla, Michal Belák

Ján Kalina: *Rendez-vous v Bratislave*
Premiéra: 9. 9. 1958
Réžia: Ján Kákoš
Michal Belák a balet Tatra revue

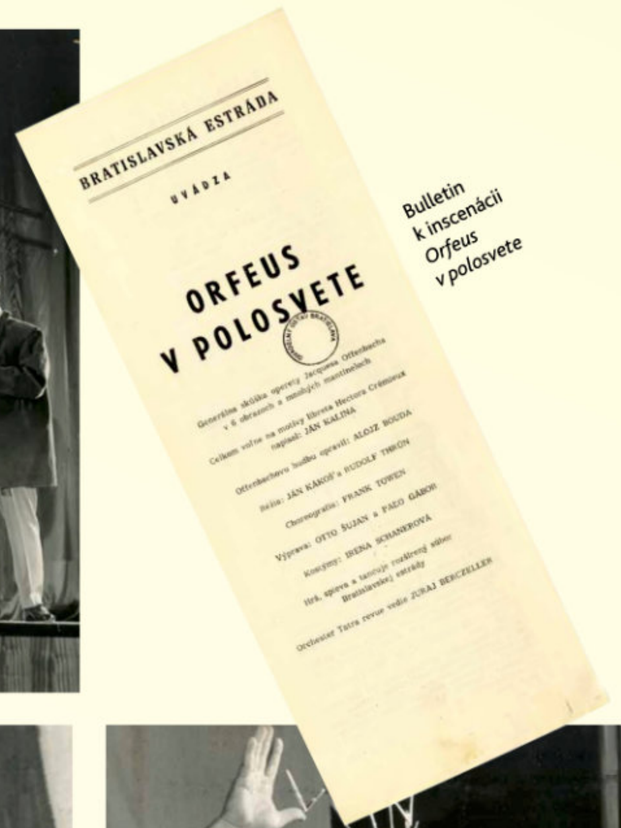
BRATISLAVSKÁ ESTRÁDA
UVÁDZA
ORFEUS V POLOSVETE
Bulletin k inscenácii *Orfeus v polosvete*

Jana Melichárková: *Keď jubilant neplače*
Premiéra: 7. 5. 1967
Réžia: František Rell
Magda Paveleková, Michal Belák, Ria Paldiová, Milan Kiš

Ján Kalina: *Orfeus v polosvete*
Premiéra: 29. 4. 1961
Réžia: Ján Kákoš a Rudolf Thrún
Michal Belák

Ján Kalina: *Orfeus v polosvete*
Premiéra: 29. 4. 1961
Réžia: Ján Kákoš a Rudolf Thrún
Michal Belák, Jozef Hanúsek, Michal Slivka

SALTO MORTALE
Bulletin k inscenácii *Salto mortale*

Žarko Petan – Andrej Vrbacký: *Salto mortale*
Premiéra: 19. 1. 1969
Réžia: František Rell
Záber z inscenácie

...AJ KEBY CHLEBA NEBOLO!
Bulletin k inscenácii B. Zelenku: *...aj keby chleba nebolo!*
Premiéra: 31. 8. 1969
Réžia: Jozef Hanúsek

Szabó, Ivan: Premet smrti. In *Literárny (dvoj)týždenník*, 23. 9. 2009, r. 22, č. 31 – 32, s. 10 – 11.
Premet smrti

(Príbeh o konci prvého slovenského profesionálneho kabaretu)
IVAN SZABÓ

Venované 50. výročiu Pražskej jari

TATRA REVUE

Autor a dramaturg Ján Kalina, ako jedna z hlavných osobností Tatra revue, dostal zákaz činnosti a v roku 1972 bol dokonca súdený za poburovanie. Ako dôkaz jeho protispoločenskej činnosti boli použité jeho literárne diela, napríklad kniha *Tisíc a jeden vtip* či kabaretné pásmo *Trapas s kofolou* s pôvodným scenzurovaným názvom *Sranda ako v márnici*. Autora na základe ideologického procesu odsúdili na dva roky, z ktorých nakoniec vo väzení strávil rok. Vzhľadom na veľkú publicitu jeho procesu v zahraničí mu v roku 1978 povolili v rámci takzvanej „Akcie Asanácia" legálne sa s rodinou vysťahovať do Spolkovej republiky Nemecko.

Plagát k inscenácii *Trapas s kofolou*

Slovenský striptíz (pôvodná verzia)
Trapas: Čujte našu rozprávku pre postpubertálny vek. Vaša excelencia už iste počula o tzv. januárovej ceste, po ktorej ľud mojej krajiny t. č. kráča. Ale o to práve kráča, že – ako to už býva – aj u nás sa našli pesimisti, ktorí začali pochybovať, či naozaj ešte kráčame po januárovej ceste, teda či nie náhodou už po Februárke? Ja si osobne myslím, že ide o zbytočné panikárske obavy. Pochybovačom totiž stačí pripomenúť aspoň jednu vymoženosť, ktorá je jednoznačným víťazstvom našej januárovej cesty. Je to striptíz. Tento veľký výdobytok kultúrnej revolúcie nám bol dlho odopieraný. A bol to práve január, ktorý otvoril široký priestor pre krásu ženského tela. S hrdosťou môžeme konštatovať, vaša milosť, že umenie striptízu získalo u nás za krátky čas od Perugie po Čadcu masovú, ba povedal by som, mäsovú základňu. Smelo obnažuje nielen ľudskú tvár, ale aj ľudské tvary socializmu. Naše závodné výbory správne pochopili ducha doby a právom vyznamenávajú najuvedomelejších, vzorných pracovníkov pri preberaní červenej zástavy zakúpením predstavení práve nášho, slovenského, teda nie československého striptízu. Je preto logické, že striptíz sa po januári u nás ujal, pevne zapustil korene, dnes už to môžeme hrdo konštatovať. Pribudlo pravda aj trocha administratívy, nuž ale môj bože...

Slovenský striptíz (verzia po cenzúre)
Trapas: Čujte našu rozprávku pre postpubertálny vek. Vaša excelencia sa už iste dopočula o novej ceste, po ktorej naša krajina zbavená byrokratických metód Novotného dnes kráča. Ale o to práve kráča, že sa našli u nás aj pesimisti, ktorí začali pochybovať, či sa náhodou nevrátia staré administratívne metódy Novotného režimu. Ja si osobne myslím, že ide o zbytočné panikárske obavy. Pochybovačom totiž stačí pripomenúť aspoň jednu vymoženosť, ktorá je jednoznačným víťazstvom nad svojvôľou éry Novotného. Je to – striptíz. Tento veľký výdobytok kultúrnej revolúcie nám bol dlho odopieraný. A bol to práve pád režimu osobnej moci, ktorý otvoril široký priestor pre krásu ženského tela. S hrdosťou môžeme konštatovať, vaša milosť, že umenie striptízu získalo u nás za krátky čas od Perugie po Čadcu masovú, ba povedal by som, mäsovú základňu.
Naše závodné výbory správne pochopili ducha doby a právom vyznamenávajú najuvedomelejších vzorných pracovníkov pri preberaní červenej zástavy, zakúpením predstavení prvého nášho, slovenského, teda nie československého striptízu. Pribudlo aj trochu administratívy, nuž ale môj bože...

Celý "Trapas s kofolou" je vlastne provokačná záležitosť, ktorá pod rúškom smiechu, ktorý pod heslom "smiech nám nemôžu zobrať" chce znevažovať a zosmiešňovať veľmi vážne veci týkajúce sa života národa, spoločnosti, socializmu a spojenectva so ZSSR... Je to jedna z účinných foriem ideologickej diverzie, podľa nich "takej neškodnej srandy", ktorá je tu na to, aby sa človek "iba zasmial".

Nehoráznym je i to, že sa k mnohým pojmom pridáva "socialistický" / ako napr. socialistický realistický striptíz /. V rôznych jednoaktovkách navyše vystupujú postavy označené ako "orgán", čím má autor na mysli v konkrétnom i prenesenom zmysle príslušníka VB.

Tzv. aktualizačnými vsuvkami ako napríklad "každého zavrieť. Najmä tých, čo rozširujú nepravdivé správy, že zatvárame"... sa autor vtiera divákovi... Navyše je to skreslenie skutočnosti, nie satirické zveličenie, ale púhe klamstvo.
Z obsahového zhodnotenia hry vytvoreného pre potreby vyšetrovania kauzy obvineného Dr. Kalinu a spol., 28. 4. 1972.

Obsah scenára nepoznám, iba že mi hovorili, že Kalina predkladá dve alternatívy názvu, a to "SRANDA AKO V MÁRNICI alebo TRAPAS S KOFOLOU". Prvý názov som nepovažoval za správny, nakoľko je to názov tendenčný a mohol by vyvolať protispoločenské nálady z obyvateľstva.
Z protokolu o výsluchu svedka, riaditeľa MDKO, 1. 3. 1972.

...V takomto podaní scenára, ako ho dal Kalina, nebolo možno ísť pred verejnosť, a preto aj členovia umeleckého poradného zboru doporučili režisérovi urobiť patričné úpravy.
Z protokolu o výsluchu svedka, pracovníka MDKO Bratislava, 22. 3. 1972.

Mám dojem, že v poslednom období KALINA žije utiahnutým životom, usudzujem tak z toho, že som ho už dva až tri roky nevidel na verejnosti a v inštitúciách, pre ktoré obyčajne pracoval / rozhlas, televízia, revue Bratislava / a predpokladám, že má existenčné problémy. Nič bližšie k menovaným neviem vypovedať.
Z protokolu o výsluchu svedka, člena umeleckého poradného zboru pri MDKO, 3.3.1972.

RADOŠINSKÉ NAIVNÉ DIVADLO

Radošinské naivné divadlo bolo založené v roku 1963 v dedine Radošina ako amatérske divadlo. Postupne sa profesionalizovalo, pričom jeho inšpiráciou boli české divadlá malých javiskových foriem, najmä divadlo Semafor. Svojou svojráznou, ľudsky láskavou poetikou demýtizovalo slovenskú históriu a jej osobnosti. Dušou divadla bol a dodnes je autor, herec, principál a režisér v jednej osobe Stanislav Štepka.

Stanislav Štepka: *Pitva*
Premiéra: 23. 5. 1966
Réžia: Stanislav Štepka
Miroslav Siget,
Stanislav Štepka

Stanislav Štepka: *Pitva*
Premiéra: 23. 5. 1966
Réžia: Stanislav Štepka
Miroslav Siget,
Stanislav Štepka

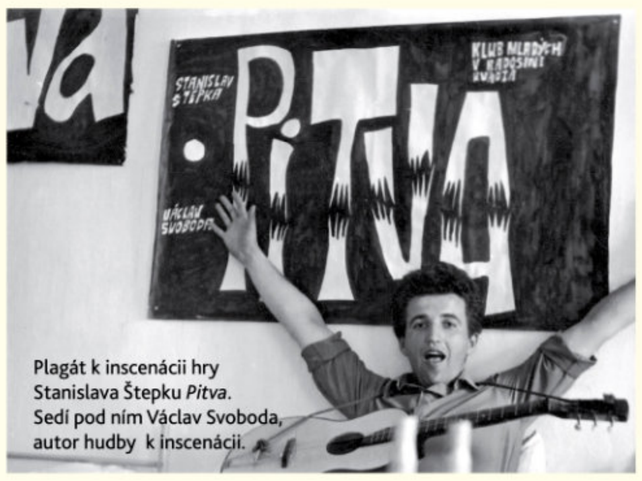

Plagát k inscenácii hry
Stanislava Štepku *Pitva*.
Sedí pod ním Václav Svoboda,
autor hudby k inscenácii.

Jááánošíííik v podaní
Svetozára Mydla
na stene radošinského
divadielka

Protestný song 21. augusta 1968

Náhli sa chodec
Po ulici
Je streda ráno
Pod mračnom
Práve na ceste
V polovici
Dostane guľku
Nalačno

Náboje stále
A bez rečí
Váľajú ľudí
Do blata
Hádaj kto nás má
V svojom terči
Ten koho si mal
Za brata

Pýtam sa v tanku
Rovesníka
Koľko už mŕtvych
Asi je
Náhodou sa ho
To netýka
A mňa žiť nechá
Z pasie

Klátia sa starci
Ba i deti
Ale vy prosím
Neplačte
Snáď prídu raz k nám
Mama že ti
Zaplatia slovom
Prepáčte

Štepka, Stanislav. In *Kronika komika*.
Ikar, Bratislava 2003, s. 34 – 35.

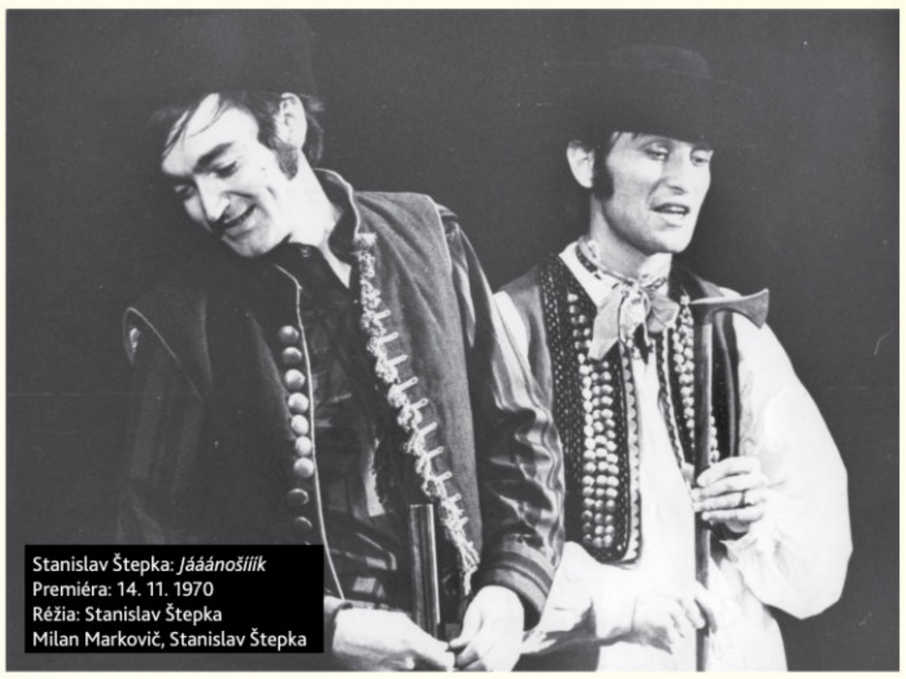

Stanislav Štepka: *Jááánošíííik*
Premiéra: 14. 11. 1970
Réžia: Stanislav Štepka
Milan Markovič, Stanislav Štepka

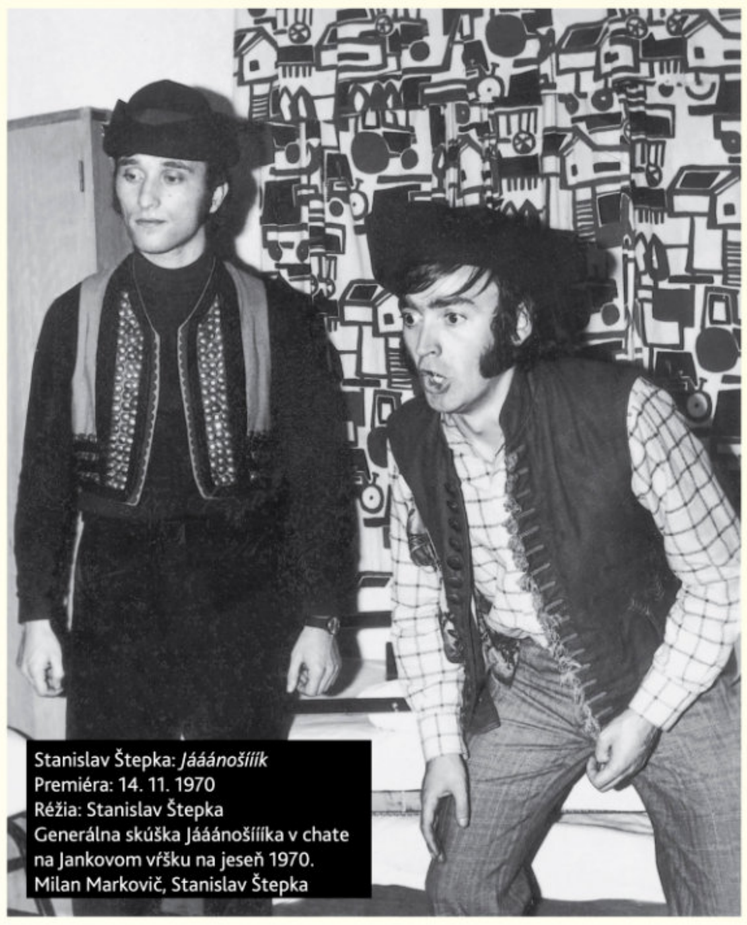

Stanislav Štepka: *Jááánošíííik*
Premiéra: 14. 11. 1970
Réžia: Stanislav Štepka
Generálna skúška Jááánoší�ika v chate
na Jankovom vŕšku na jeseň 1970.
Milan Markovič, Stanislav Štepka

Venované
50. výročiu
Pražskej jari

Stanislav Štepka: *Človečina*
Premiéra: 14. 11. 1971
Réžia: Stanislav Štepka
Mária Drozdová, Gita Povodová, Stanislav Štepka,
Milan Markovič, Katarína Kolníková

„Radošinské naivné divadlo totiž nie je len nahromadenie komických situácií a ťažkopádnosti, akejsi pseudoľudovej ‚netrebnosti', je predovšetkým a nadovšetko vnútorným presvedčením, názorom na život, na svet."

Milan Resutík, redaktor a spisovateľ

DIVADELNÝ ÚSTAV
BRATISLAVA
THE THEATRE INSTITUTE

DIVADLO PANTOMÍMY

Formujúcimi osobnosťami slovenskej pantomímy boli mím Milan Sládek a mím a režisér Eduard Žlábek. Ich spolupráca pre dejiny slovenského divadla priniesla dramaturgicky objavné a divadelne invenčné naštudovania Kyrmezerových hier zo 16. storočia – *Komedie o bohatci a Lazarovi* a *Komedie o Tobiášovi*. Patrili k najstarším inscenovaným textom domácej dramatiky a mali ohlas aj v zahraničí. Činorodú a úspešnú činnosť Divadla pantomímy narušili udalosti roku 1968. Milan Sládek sa v roku 1970 usadil v Spolkovej republike Nemecko, v Kolíne nad Rýnom, kde založil Divadlo pantomímy Kefka.

Milan Sládek, Eduard Žlábek: *Hrča*
Premiéra: 31. 12. 1962
Réžia: Eduard Žlábek
Milan Sládek, Melánia Jakubisová

Plagát k inscenácii *Hrča*.

Milan Sládek, Eduard Žlábek: *Hrča*
Premiéra: 31. 12. 1962
Réžia: Eduard Žlábek
Milan Sládek, Eduard Žlábek

Milan Sládek, Eduard Žlábek: *Únos do ticha*
Premiéra: 8. 1. 1963
Réžia: Eduard Žlábek
Milan Sládek

Milan Sládek, Eduard Žlábek: *Únos do ticha*
Premiéra: 8. 1. 1963
Réžia: Eduard Žlábek
František Vereš, Melánia Jakubisová

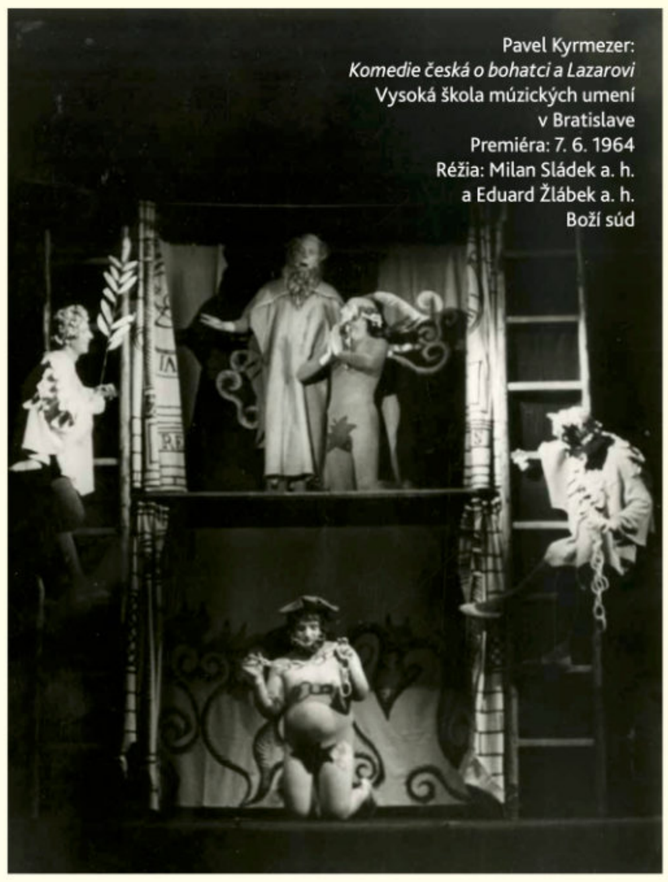

Pavel Kyrmezer:
Komedie česká o bohatci a Lazarovi
Vysoká škola múzických umení
v Bratislave
Premiéra: 7. 6. 1964
Réžia: Milan Sládek a. h.
a Eduard Žlábek a. h.
Boží súd

Milan Sládek, Eduard Žlábek: *Únos do ticha*
Premiéra: 8. 1. 1963
Réžia: Eduard Žlábek
František Vereš, Eduard Žlábek, Milan Sládek

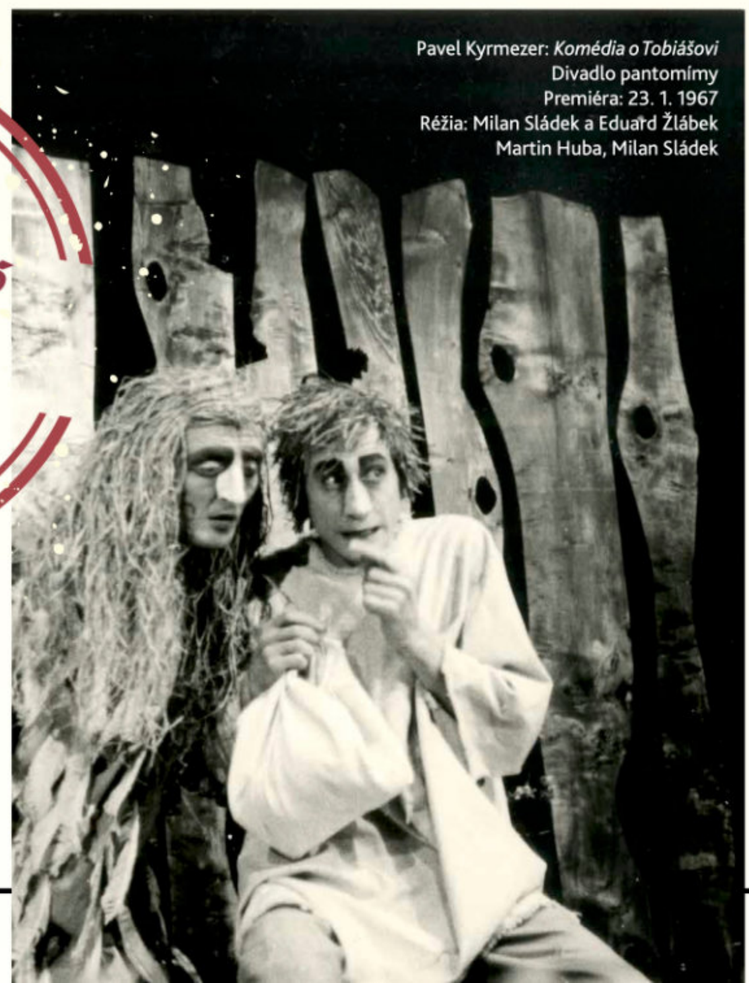

Pavel Kyrmezer: *Komédia o Tobiášovi*
Divadlo pantomímy
Premiéra: 23. 1. 1967
Réžia: Milan Sládek a Eduard Žlábek
Martin Huba, Milan Sládek

Pavel Kyrmezer: *Komédia o Tobiášovi*
Divadlo pantomímy
Premiéra: 23. 1. 1967
Réžia: Milan Sládek a Eduard Žlábek
Milan Sládek, Peter Debnár, Hilda Michalíková,
Martin Huba, Jana Cattarino

Venované 50. výročiu Pražskej jari

DIVADLO LASICU A SATINSKÉHO

Milan Lasica a Július Satinský verejne začali vystupovať už v roku 1960 v rámci predpoludnia *Absurdného humoru* v Tatra revue. Ich aktivity postupne smerovali k profesionalizácii, preto hľadali priestor, kde by realizovali svoje predstavy divadelnej tvorby s dominanciou vlastnej autorskej a hereckej kreativity. Divadlo Lasicu a Satinského sa stalo od roku 1968 jednou z najpevnejších súčastí novovzniknutého Divadelného štúdia, ktoré sídlilo na Námestí 1. mája v Bratislave. Dvojica však bola mimoriadne aktívna aj v televízii či inom mimodivadelnom prostredí, vďaka čomu sa prostredníctvom knižných publikácií, ale aj gramoplatní a televíznych záznamov uchovalo jedinečné svedectvo o tvorbe tohto súboru. Divadlo zrušil nový riaditeľ Divadelného štúdia Miloš Borský v roku 1970. Známa dvojica získala v sezóne 1970/1971 angažmán v divadle Večerní Brno, vystupovali vo viacerých českých mestách, najčastejšie v pražskom štúdiu Kotva. Pod Divadelné štúdio patrilo v sezóne 1968/1969 päť súborov – Divadlo Lasicu a Satinského, Divadlo poézie, Činoherný súbor Divadla na korze a hudobná skupina Prúdy.

Milan Lasica, Július Satinský: *Soirée*
Divadlo Lasicu a Satinského
Premiéra: február 1968
Réžia: Peter Mikulík

Milan Lasica, Július Satinský: *Soirée*
Divadlo Lasicu a Satinského
Premiéra: 3. 2. 1968
Réžia: Peter Mikulík

Zora Kolínska

„Humor, ktorý bol prvoradou súčasťou autorského aj hereckého talentu Milana Lasicu a Júliusa Satinského, sa v slovenských pomeroch pociťoval ako priam frapujúco nový, neestrádny, v interpretačných prostriedkoch kultivovaný, vo vtipnosti, duchaplnosti, ironickosti aj parodickosti predovšetkým inteligentný, pretože vychádzal aj zo vzdelania, rozhľadu, neraz prenikavého postihnutia súvislostí, z vynikajúceho ovládania jazyka a jeho možnosti, vždy bol svojou klaunskou hravosťou aj poetický."

Ján Jaborník, divadelný teoretik a kritik

Bulletin z inscenácie Večer pre dvoch, ktorú uviedli v pražskom divadelnom Štúdiu Kotva

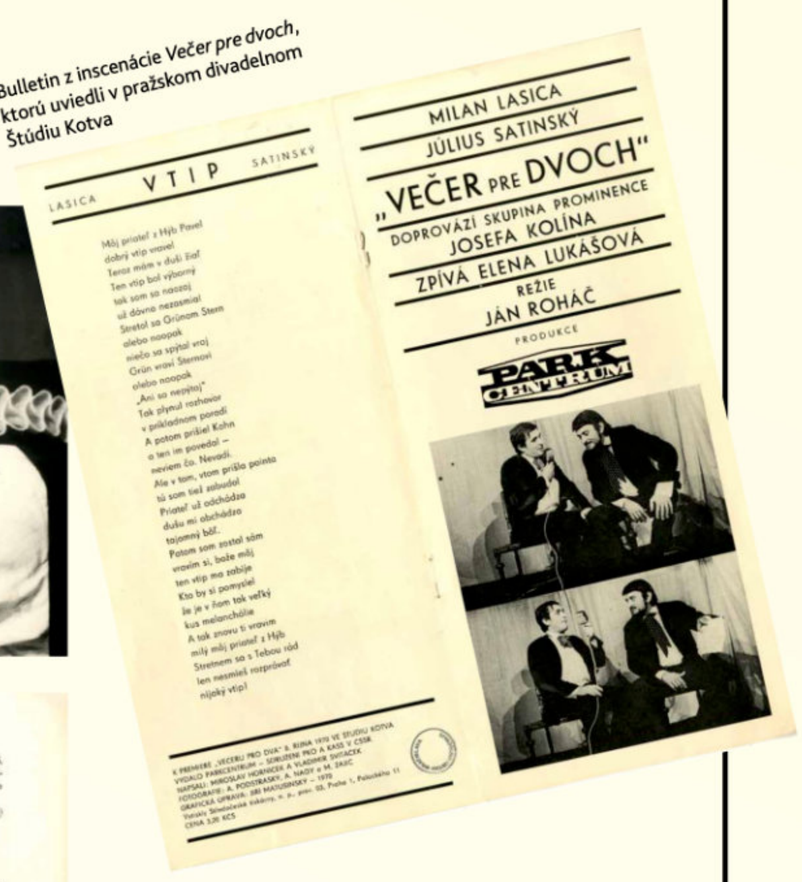

Zahraničné ohlasy uverejnené v divadelnom bulletine inscenácie *Soirée*.

Kozlová, Danica. Večer pre dvoch. In *Práce*, Praha, 16. 10. 1970

Terno s Horníčkom
In: *Večerník*, 6. 4. 1970

Bulletin k inscenácii *Radostná správa pre všetkých, ktorí majú ťažkosti s mechúrom*
Premiéra: 1. 4. 1969 v Divadle na korze

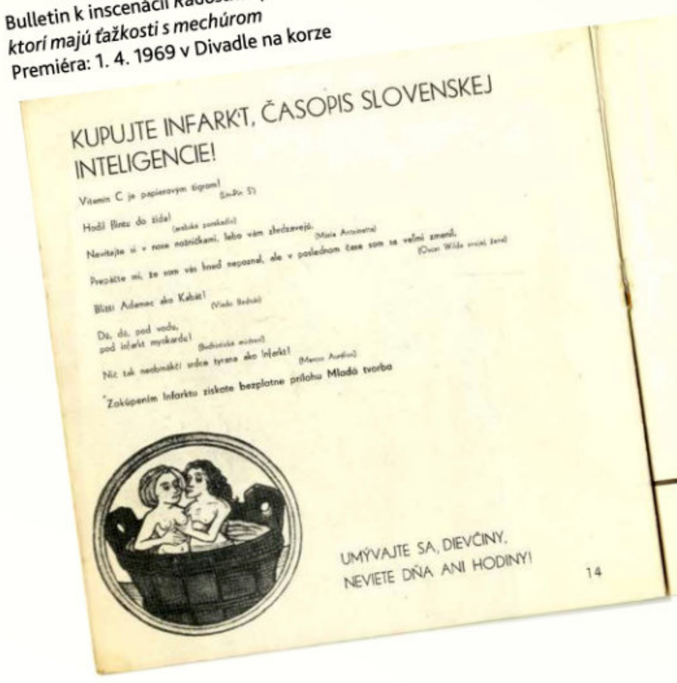

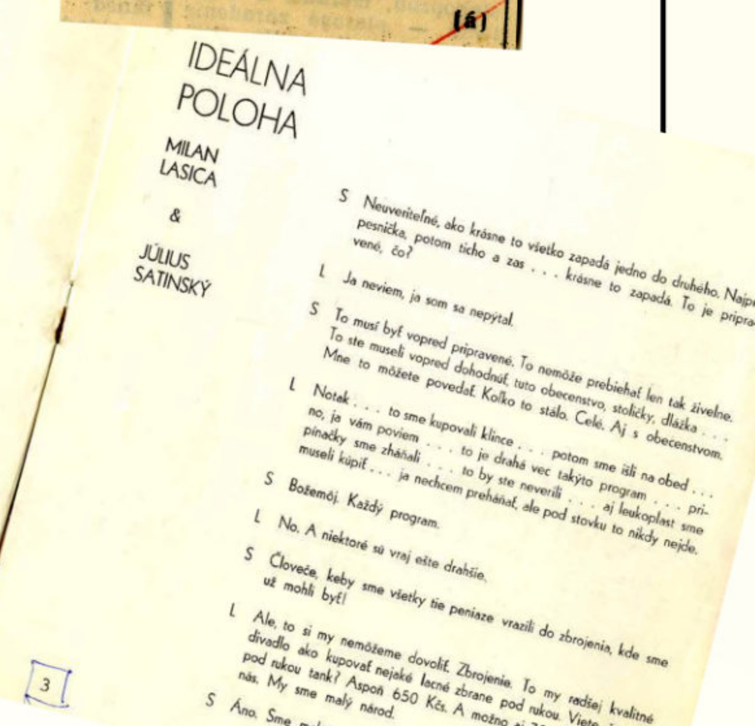

Inovované výročiu ej jarí

DIVADELNÝ ÚSTAV BRATISLAVA
THE THEATRE INSTITUTE

DIVADLO NA KORZE

Divadlo na korze bolo založené v roku 1968 na Sedlárskej ulici v Bratislave. Vyrástlo z umeleckej otvorenosti šesťdesiatych rokov, no zároveň hovorilo o stiesnenosti sveta, v ktorom sa ocitla naša krajina po okupácii spojeneckými vojskami. Umelecká generácia Divadla na korze, ktorá na seba výrazne upozorňovala už počas štúdia na Divadelnej fakulte VŠMU, výrazne zasiahla, formovala a ovplyvnila vývin a smerovanie slovenského divadelníctva. Vedúcimi osobnosťami súboru boli Martin Porubjak, Vladimír Strnisko, Peter Mikulík a Kornel Földvári. Inscenácie Divadla na korze sa vyznačovali poetikou groteskného realizmu. Dramatické napätie vyrastalo z kontrapunktu medzi slovom a konaním. Fyzické konanie postáv bolo určujúce a hovorilo o ozajstných vnútorných pohnútkach a motivácii ich konania viac ako všetky vypovedané slová. Divadlo bolo zrušené v júni 1971.

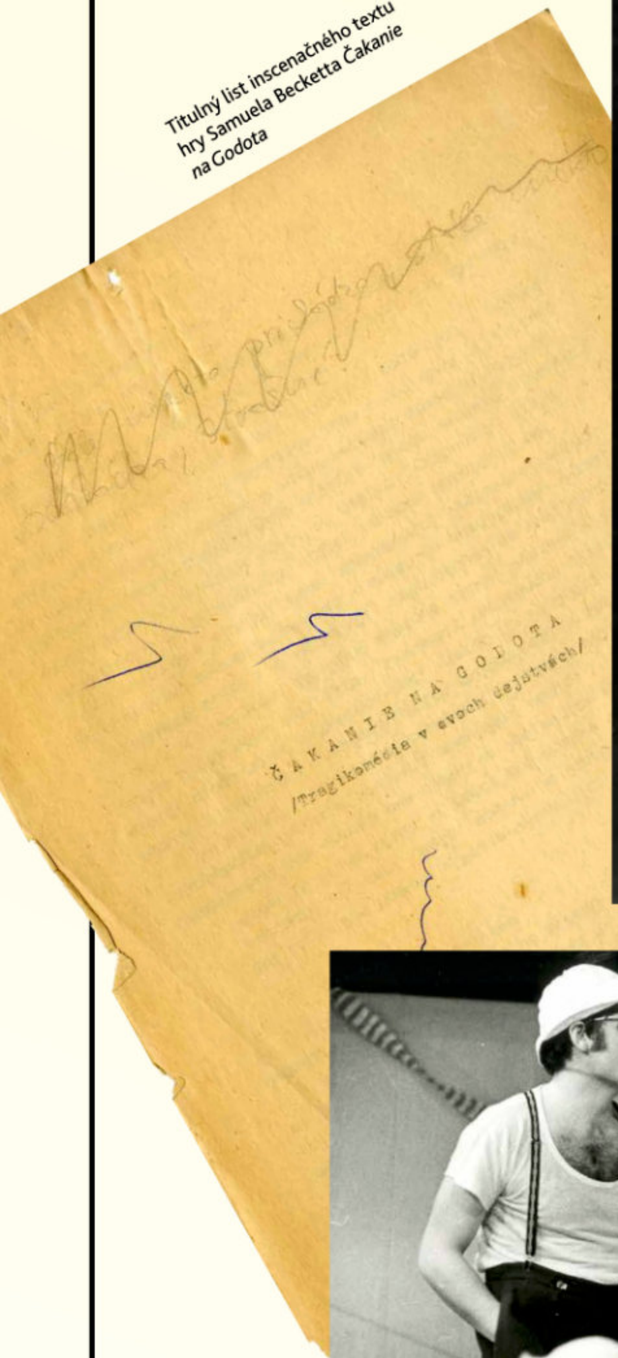
Titulný list inscenačného textu hry Samuela Becketta Čakanie na Godota

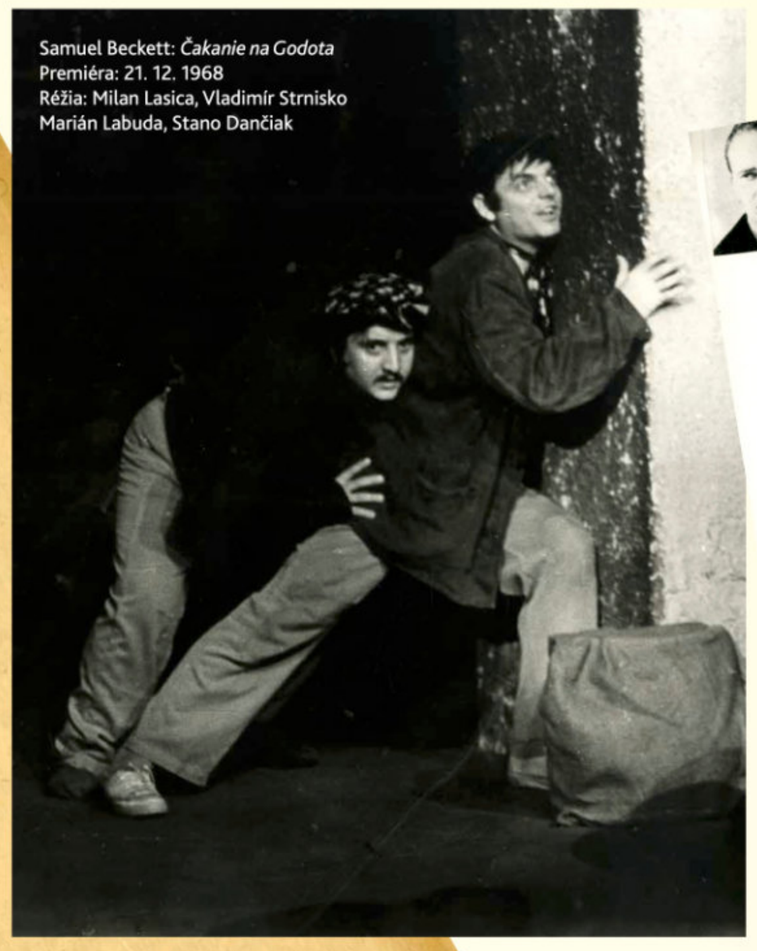
Samuel Beckett: *Čakanie na Godota*
Premiéra: 21. 12. 1968
Réžia: Milan Lasica, Vladimír Strnisko
Marián Labuda, Stano Dančiak

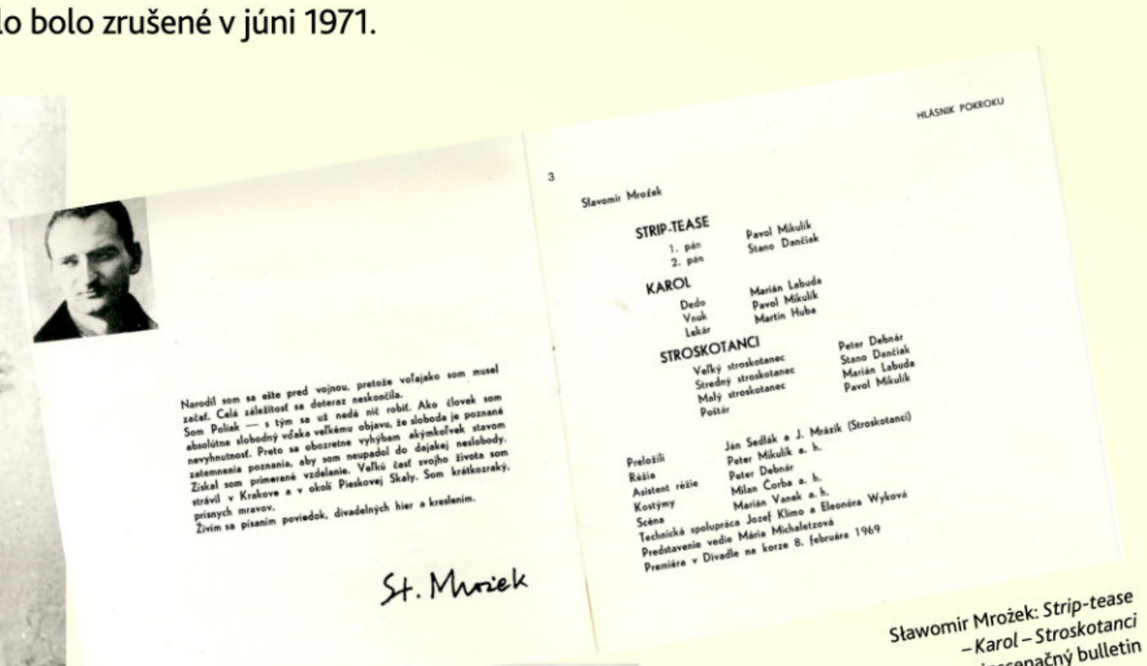
Sławomir Mrožek: *Strip-tease – Karol – Stroskotanci* inscenačný bulletin

Sławomir Mrožek: *Strip-tease – Karol – Stroskotanci*
Premiéra: 8. 2. 1969
Réžia: Peter Mikulík a. h.
Martin Huba, Pavol Mikulík

Sławomir Mrožek: *Strip-tease – Karol – Stroskotanci*
Premiéra: 8. 2. 1969
Réžia: Peter Mikulík a. h.
Marián Labuda, Stano Dančiak, Peter Debnár

Georg Büchner: *Woyzeck*
Premiéra: 13. 3. 1971
Réžia: Vladimír Strnisko
Stano Dančiak, Marián Labuda

Nikolaj Vasilievič Gogoľ: *Ženba*
Premiéra: 3. 5. 1969
Réžia: Miloš Pietor a. h.
Marián Labuda, Stano Dančiak, Zita Furková

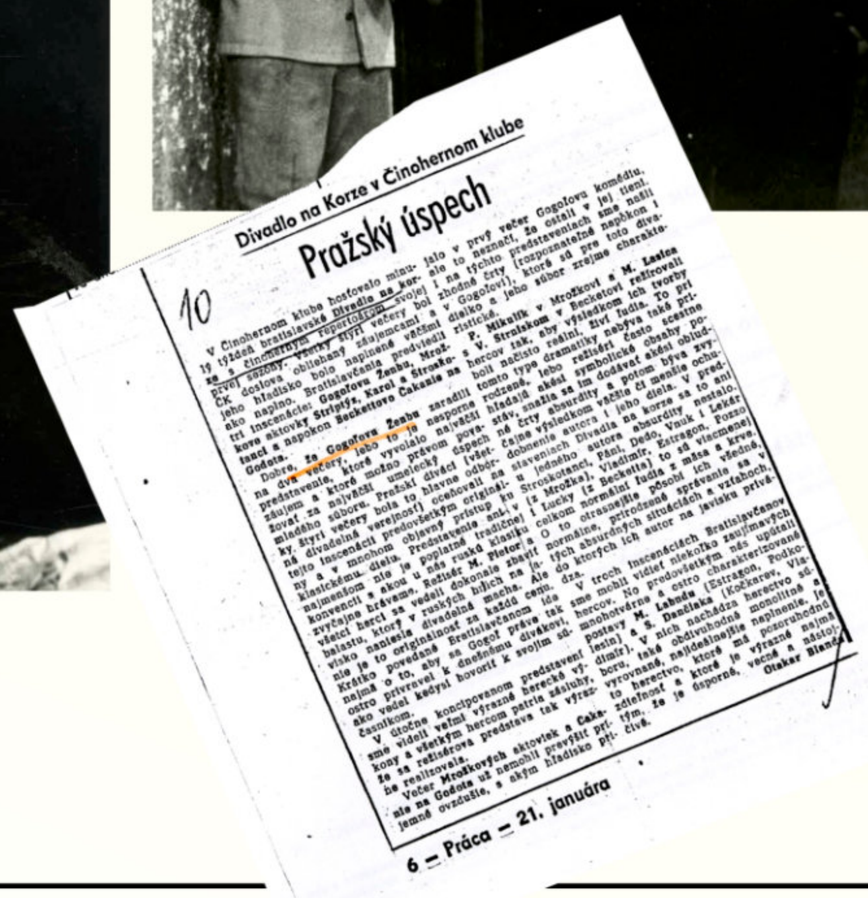
Divadlo na Korze v Činohernom klube

Pražský úspech

Blanda, Otakar. Pražský úspech. In *Práca*, 21. 1. 1970, s. 6.

Obnovené 50. výročiu Pražskej jari

DIVADELNÝ ÚSTAV
BRATISLAVA
THE THEATRE INSTITUTE

DIVADLO NA KORZE

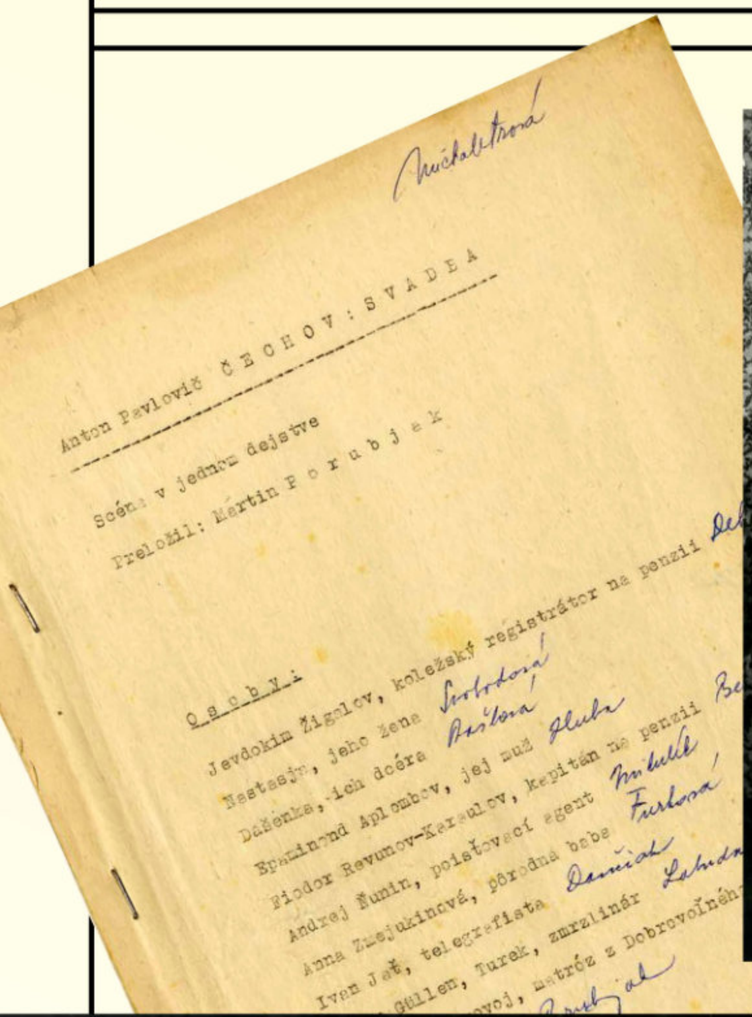

Anton Pavlovič ČECHOV: SVADBA

Scéna v jednom dejstve

Preložil: Martin Porubjak

Osoby:

Jevdokim Žigalov, koležský registrátor na penzii

Nastasja, jeho žena

Dáša, ich dcéra

Epaminond Aplombov, jej muž

Fiodor Revunov-Karaulov, kapitán na penzii

Andrej Šumin, poisťovací agent

Anna Zmejukinová, pôvodná baba

Ivan Jaň, telegrafista

Gullen, Turek, zmrzlinár

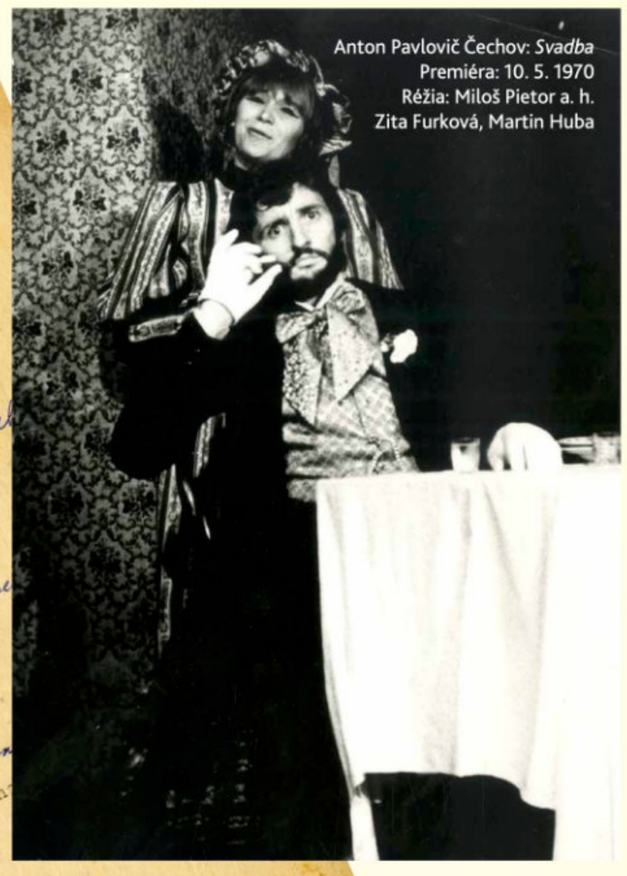

Anton Pavlovič Čechov: *Svadba*
Premiéra: 10. 5. 1970
Réžia: Miloš Pietor a. h.
Zita Furková, Martin Huba

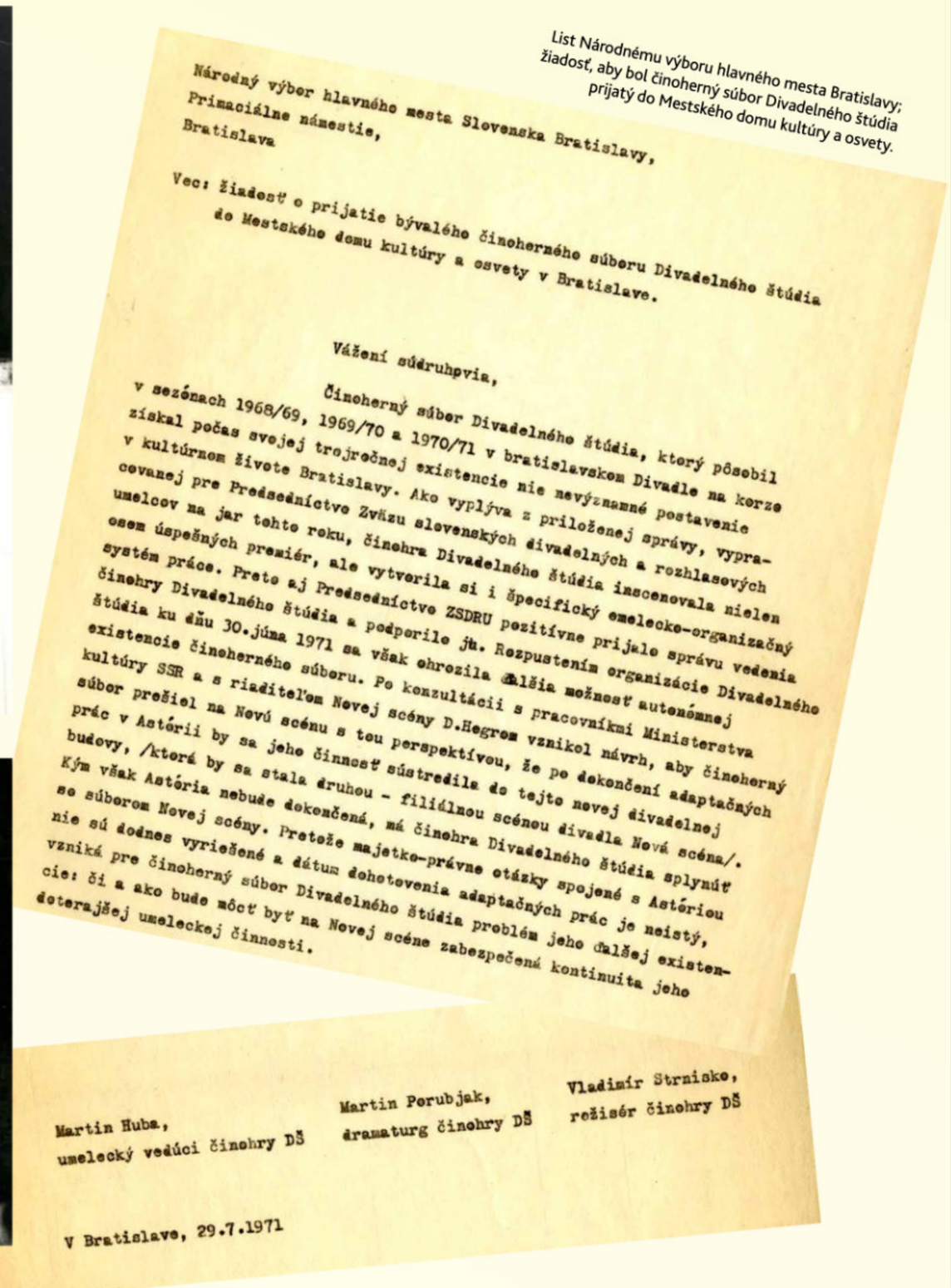

List Národnému výboru hlavného mesta Bratislavy; žiadosť, aby bol činoherný súbor Divadelného štúdia prijatý do Mestského domu kultúry a osvety.

Národný výbor hlavného mesta Slovenska Bratislavy,
Primaciálne námestie,
Bratislava

Vec: Žiadosť o prijatie bývalého činoherného súboru Divadelného štúdia do Mestského domu kultúry a osvety v Bratislave.

Vážení súdruhovia,

Činoherný súbor Divadelného štúdia, ktorý pôsobil v sezónach 1968/69, 1969/70 a 1970/71 v bratislavskom Divadle na korze získal počas svojej trojročnej existencie nie nevýznamné postavenie v kultúrnom živote Bratislavy. Ako vyplýva z priloženej správy, vypracovanej pre Predsedníctvo Zväzu slovenských divadelných a rozhlasových umelcov na jar tohto roku, činohra Divadelného štúdia inscenovala nielen osem úspešných premiér, ale vytvorila si i špecifický umelecko-organizačný systém práce. Preto aj Predsedníctvo ZSDRU pozitívne prijalo správu vedenia činohry Divadelného štúdia a podporilo ju. Rozpustením organizácie Divadelného štúdia ku dňu 30.júna 1971 sa však ohrozila ďalšia možnosť autonómnej existencie činoherného súboru. Po konzultácii s pracovníkmi Ministerstva kultúry SSR a s riaditeľom Novej scény D.Hegrom vznikol návrh, aby činoherný súbor prešiel na Novú scénu s tou perspektívou, že po dokončení adaptačných prác v Astórii by sa jeho činnosť sústredila do tejto novej divadelnej budovy, /ktorá by sa stala druhou - filiálnou scénou divadla Nová scéna/. Kým však Astória nebude dokončená, má činohra Divadelného štúdia splynúť so súborom Novej scény. Pretože majetko-právne otázky spojené s Astóriou nie sú dodnes vyriešené a dátum dohotovenia adaptačných prác je neistý, vzniká pre činoherný súbor Divadelného štúdia problém jeho ďalšej existencie: či a ako bude môcť byť na Novej scéne zabezpečená kontinuita jeho ďalšej umeleckej činnosti.

Martin Huba,
umelecký vedúci činohry DŠ

Martin Porubjak,
dramaturg činohry DŠ

Vladimír Strnisko,
režisér činohry DŠ

V Bratislave, 29.7.1971

Anton Pavlovič Čechov: *Svadba*
Premiéra: 10. 5. 1970
Réžia: Miloš Pietor a. h.
Svadobná hostina

Anton Pavlovič Čechov: *Jubileum*
Premiéra: 10. 5. 1970
Réžia: Miloš Pietor a. h.
Martin Huba, Marián Labuda

Alexander Nikolajevič Ostrovskij: *Les*
Premiéra: 14. 6. 1971
Réžia: Vladimír Strnisko
Peter Debnár, Marián Labuda

Venované 50. výročiu Pražskej jari

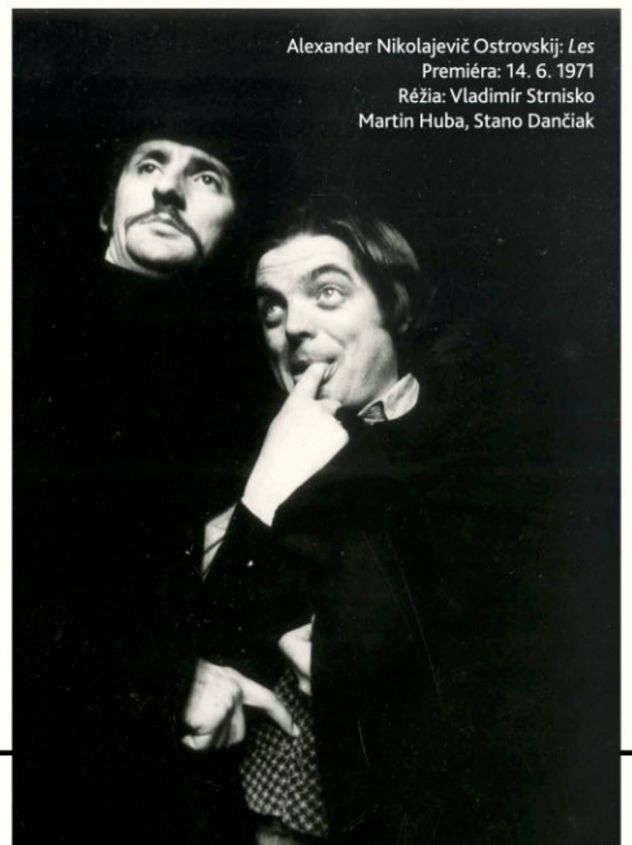

Alexander Nikolajevič Ostrovskij: *Les*
Premiéra: 14. 6. 1971
Réžia: Vladimír Strnisko
Martin Huba, Stano Dančiak

MALÁ SCÉNA SND

Experimentálna Malá scéna SND na Dostojevského rade vznikla v roku 1962 ako priestor pre tvorbu komorných hier, malých dramatických pásiem a javiskových foriem. Nedošlo však k vytvoreniu vlastného umeleckého profilu a v roku 1964 prešla pod kompetenciu umeleckého šéfa činohry SND. V inscenáciách absurdnej dramatiky sa stretávali takmer všetky generácie tvorcov činoherného súboru SND, od najstaršej po najmladšiu. Divadlo sa prezentovalo inscenáciami viacerých emblematických dramatikov tohto obdobia – Sławomir Mrožek, Václav Havel, Edward Albee, Peter Shaffer. Pokračovaním tejto línie dramaturgie malo byť uvedenie hry Františka Pavlíčka *Nanebevstúpenie Sašky Krista* s plánovanou premiérou v septembri 1968, neskôr aj Sartrova hra *Špinavé ruky*. Vzhľadom na obavy z protisovietskych provokácií však tieto tituly zmenili.

Václav Havel: *Záhradná slávnosť*
Premiéra: 5. 9. 1964
Réžia: Peter Mikulík
Viera Topinková, František Dibarbora, Jozef Adamovič

Václav Havel: *Záhradná slávnosť*
Premiéra: 5. 9. 1964
Réžia: Peter Mikulík
Viera Topinková, Oldo Hlaváček, Jozef Adamovič

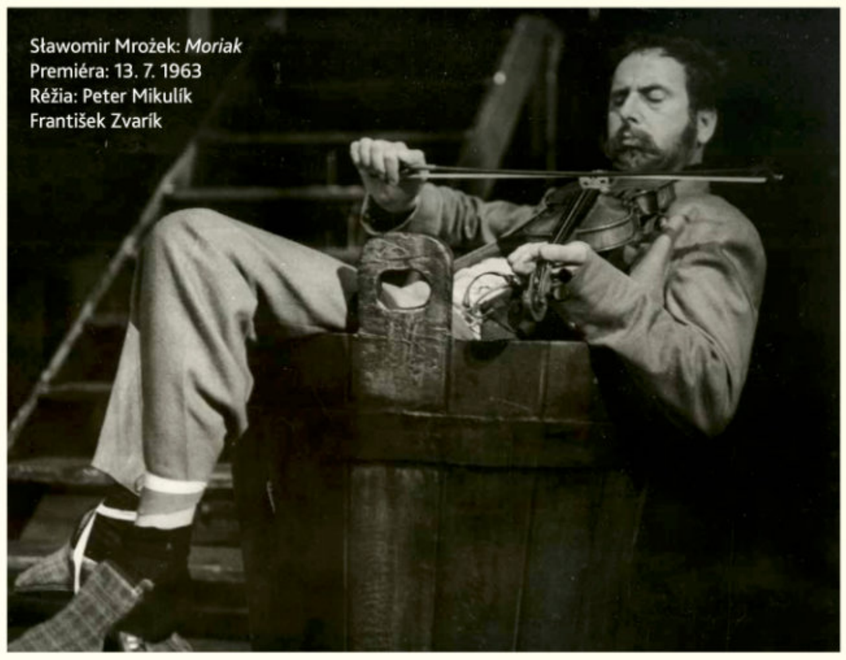
Sławomir Mrožek: *Moriak*
Premiéra: 13. 7. 1963
Réžia: Peter Mikulík
František Zvarík

Edward Albee: *Kto sa bojí Virginie Woolfovej?*
Premiéra: 27. 2. 1965
Réžia: Pavol Haspra
Mária Prechovská, Ctibor Filčík

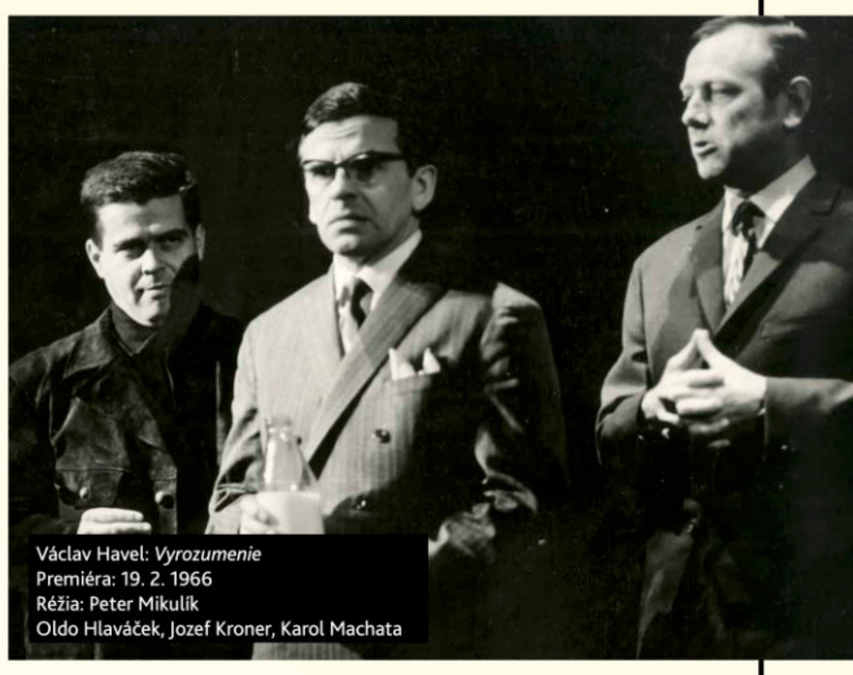
Václav Havel: *Vyrozumenie*
Premiéra: 19. 2. 1966
Réžia: Peter Mikulík
Oldo Hlaváček, Jozef Kroner, Karol Machata

Václav Havel: *Vyrozumenie*
Premiéra: 19. 2. 1966
Réžia: Peter Mikulík
Jozef Kroner, Marián Labuda, Pavol Mikulík

Sławomir Mrožek: *Tango*
Premiéra: 17. 6. 1967
Réžia: Peter Mikulík
Božidara Turzonovová, Jozef Adamovič

Peter Shaffer: *Čierna komédia*
Premiéra: 21. 1. 1968
Réžia. Miloš Pietor a. h.
Ladislav Chudík, Eva Poláková, Anton Mrvečka

Venované 50. výročiu Pražskej jari

Venované
50. výročiu
ažskej jari

DIVADELNÝ ÚSTAV
BRATISLAVA
THE THEATRE INSTITUTE

OSUDY DIVADELNÍKOV

Niektorí divadelníci a umelci museli za svoje občianske postoje a kritické názory v období 1968/1969 odísť z divadiel alebo sa nesmeli venovať systematickej tvorivej činnosti. Z divadelných kritikov tento osud postihol napr. Ladislava Čavojského, Milana Poláka a Stanislava Vrbku. Z postu riaditeľa SND bol v roku 1970 odvolaný Ivan Turzo, na jeho miesto nastúpil Ján Kákoš, ktorý sa pridal ku kritike prozápadnej orientácie činohry SND. Z dramaturgie SND odišla výrazná predstaviteľka novej vlny v činohre SND Margita Mayerová aj jej kolegyňa Eva Malinová. Rovnaký osud postihol aj niektorých slovenských dramatikov, predovšetkým Petra Karvaša, Leopolda Laholu. Západná dramatika začala v období normalizácie postupne absentovať v repertoároch našich divadiel. Nehrávali sa hry predovšetkým tých dramatikov, ktorí sa kriticky vyjadrili k okupácii Československa – Arthur Miller, Jean Paul Sartre či Friedrich Dürrenmatt. Režisér Jozef Budský dokázal v septembri 1968 zmobilizovať sily činoherného súboru, aby povedal aktuálne slovo o čase inscenáciou Hviezdoslavovej poézie *Krvavé sonety – Ráchel*.

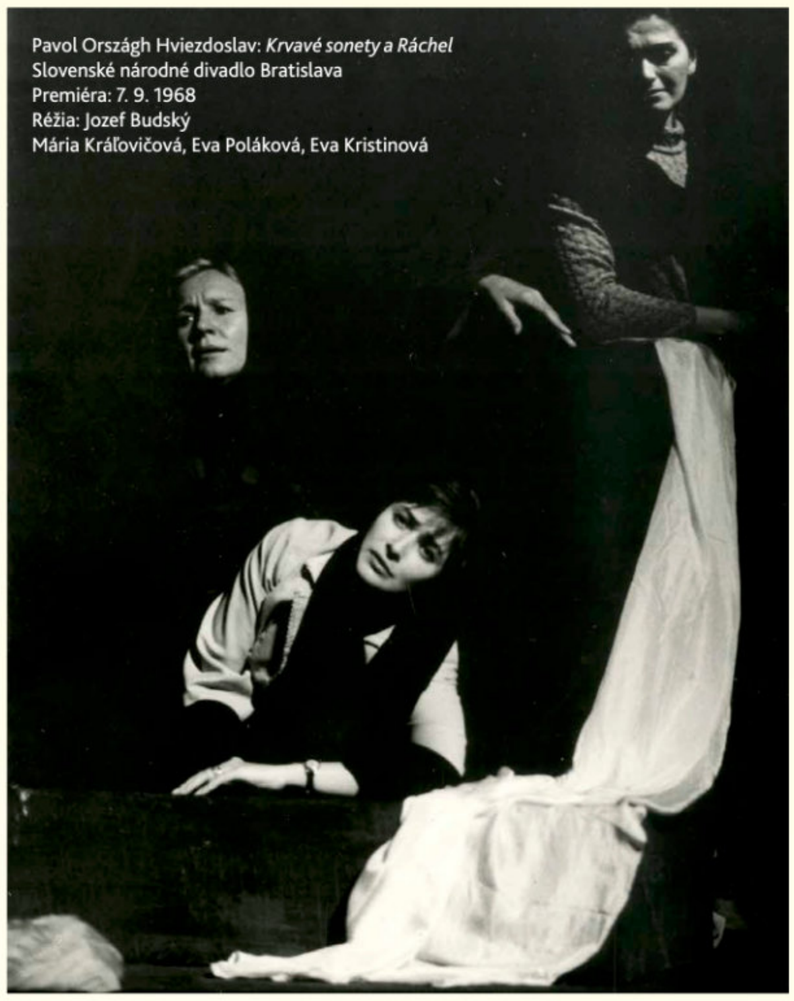

Pavol Országh Hviezdoslav: *Krvavé sonety a Ráchel*
Slovenské národné divadlo Bratislava
Premiéra: 7. 9. 1968
Réžia: Jozef Budský
Mária Kráľovičová, Eva Poláková, Eva Kristinová

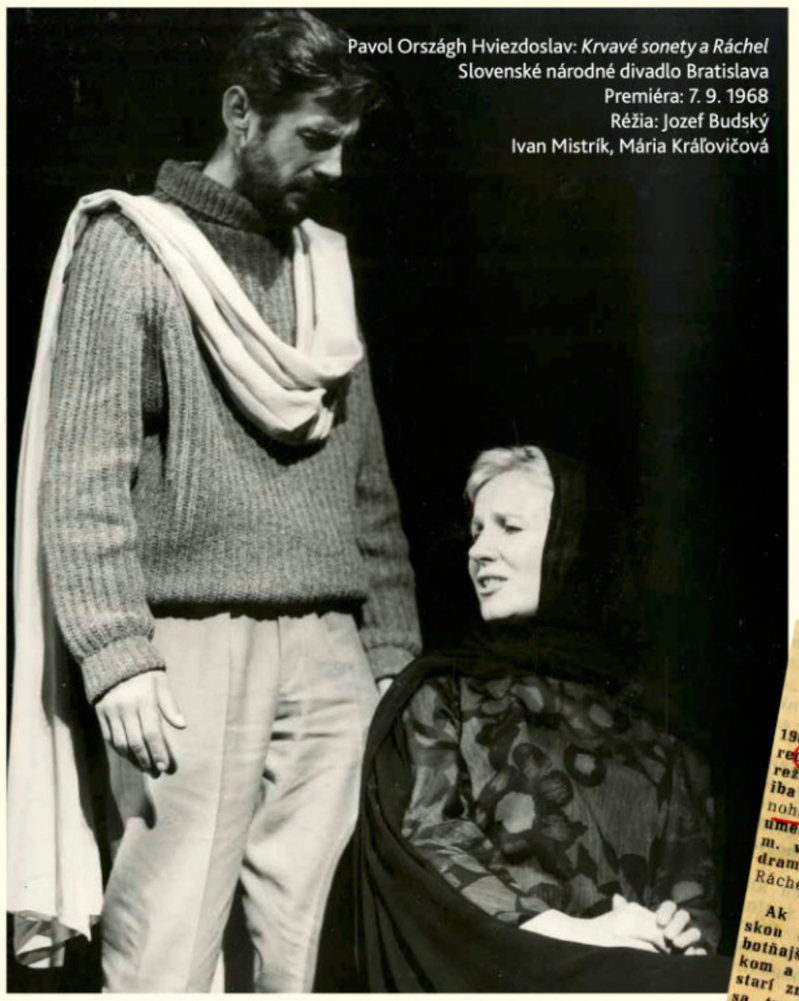

Pavol Országh Hviezdoslav: *Krvavé sonety a Ráchel*
Slovenské národné divadlo Bratislava
Premiéra: 7. 9. 1968
Réžia: Jozef Budský
Ivan Mistrík, Mária Kráľovičová

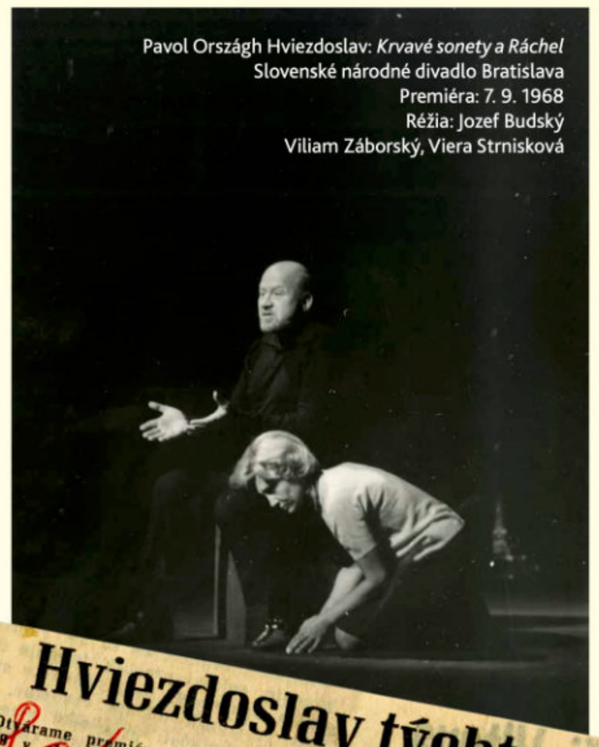

Pavol Országh Hviezdoslav: *Krvavé sonety a Ráchel*
Slovenské národné divadlo Bratislava
Premiéra: 7. 9. 1968
Réžia: Jozef Budský
Viliam Záborský, Viera Strnisková

Kostýmové návrhy Heleny Bezákovej k inscenácii *Krvavé sonety a Ráchel*

Hviezdoslav týchto dní

Otvárame premiérovú sezónu 1968 až 1969 v slovenských divadlách. Ale nie recenziou, nie polemikou s autorom, režisérom, výtvarníkom, či hercami — iba úprimným pozdravením súboru činohry SND a jeho režisérovi národnému umelcovi J. Budskému, čo uviedli 7. t. m. v SND z poézie P. O. Hviezdoslava dramatické pásmo Krvavých sonetov a Ráchel.

Ak bývajú premiéry v SND spoločenskou či umeleckou udalosťou, tak sobotňajšia premiéra bola národným sviatkom a zážitkom. Poschádzali sme sa tu, starí známi z foyérov SND, ba i tí, čo sa tu pravidelne nezjavovali, ale ktorých sme národne cítili, aby sme si vypočuli prihovor básnika, ktorému „poézia balzamovala ústa" a ktorý prišiel medzi nás so svojou poéziou, za tých pred ním i za tých po ňom, aby si k nám prisadol v týchto dňoch plných drám a privravel sa nám „dobrým slovom Slovákom súcim na slovo". Dráma poézie na javisku i v hľadisku, nezabudnuteľný atak na diváka v Krvavých sonetoch, ktoré sme prijímali ako výzvu, kroniku i žalobu. Bolo nám clivo i smutno, ale boli sme i hrdí a smeli za tento národ, za národ Hviezdoslavov. Symbolika slobody, utrpenia, mladosti a sily istoty, že národ tento vie trpieť, ale nie zradiť, previevala sa našimi mysľami od včerajška dávnejšieho, cez včerajšok nedávny po naše dni. A tu aj v plnej dramatickej sile a údernosti pôsobil Hviezdoslav cez inscenovanú poéziu, od ihravej bezstarostnosti mladých, cez drámu i žalobu, po lúče nádejí. A Ráchel bola druhou časťou dramatického večera. Mystérium symboliky, štylizovaná pašlová hra naštudovaná v ruchu dní, bez brúsu dramaturgie, bez špekulácií réžie, šlo bez zápasov o herecký prejav, v plnosti služby slovu a myšlienky, v akcentovaní toho, čím sa Hviezdoslav v symbolike či metafore približuje našim skutočnostiam. Možno trocha zdĺhavé, azda kde-tu chýbal i v tej náhlivosti vzornej a vzdornej práci režiséra a súboru zmysel pre schopnosť diváka vnímať a pochopiť dramatický dej, ale o to teraz a tu nejde — našli sme v tejto inscenácii, ktorá je významním režiséra a súboru proklamáciou, ku ktorej sa prihlasujeme, na ktorú sme pyšní a ktorú chválime ako čestný čin.

Štylizoval režisér, aby za obdivuhodných deväť dní pripravil scenár i inscenáciu, štylizovali všetci, čo sa stali spolutvorcami Krvavých sonetov a Ráchel v SND, ale v spontánnosti tejto štylizácie, v jej nuánsoch, akcentoch, v jej zámere jasnom ako morské oko v Tatrách, bolo čaro i dráma večera.

Ak vofačo, tak čo len inscenácia Krvavých sonetov si zaslúži zvečnenie na filmový pás, ako historický dokument, ako príklad J. Budského a súboru činohry cez Hviezdoslava k čestnému postoju v spojitostiach s udalostami, čo hýbu našimi dňami. Celý súbor a v ňom E. Poláková, M. Kráľovičová, E. Kristinová, E. Vášáryová, V. Záborský, L. Haverl, I. Mistrík, M. Dočolomanský, J. Slezáček ky.

— Boli ste s nami — boli sme s vami — a toto sme cítili aj z tejto inscenácie Hviezdoslavovej poézie, ktorá nám bola v týchto dňoch tak mimoriadne blízka a naladovala nás možno až sentimentálne! Ale so vztýčenými hlavami! A o to

GABRIEL RAPOŠ

Rapoš, Gabriel.
Hviezdoslav týchto dní.
In *Práca*, 10. 9. 1968.

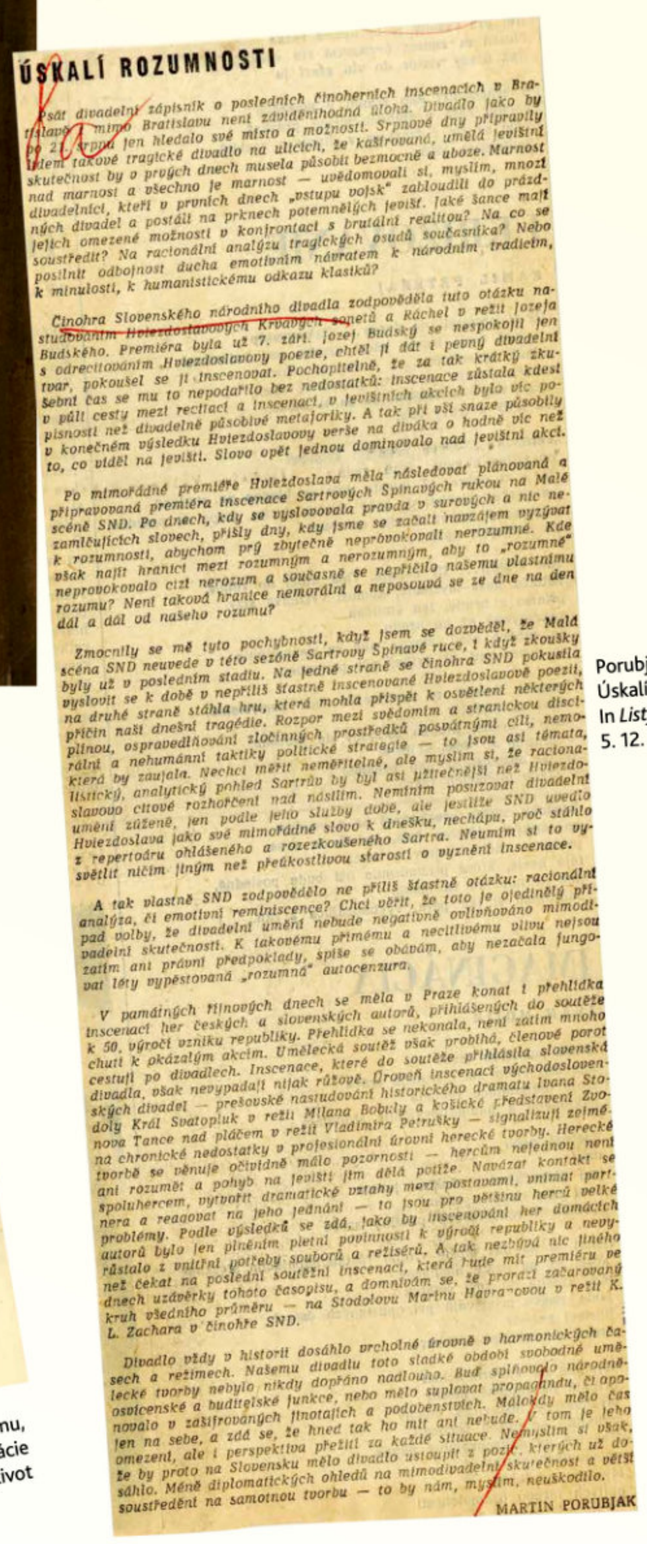

ÚSKALÍ ROZUMNOSTI

Písať divadelní zápisník o posledních činohernich inscenacích v Bratislavě mimo Bratislavu není záviděníhodná úloha. Divadlo jako by po 21. srpnu jen hledalo své místo a možnosti. Srpnové dny připravily tělem takové tragické divadlo na ulicích, že kašírované, umělá jevištní skutečnost by v prvých dnech musela působit bezmocně a ubožе. Marnost nad marnost a všechno je marnost — uvědomovali si, myslím, mnozí divadelníci, kteří v prvních dnech „vstupu vojsk" zabloudili do prázdných divadel a postáli na prknech potemnělých jevišť. Jaké šance mají jejich omezené možnosti v konfrontaci s brutální realitou? Na co se soustředit? Na racionální analýzu tragických osudů současníka? Nebo posilnit odbojnost ducha emotivním návratem k národním tradicím, k minulosti, k humanistickému odkazu klasiků?

Činohra Slovenského národního divadla zodpověděla tuto otázku naštudováním Hviezdoslavových Krvavých sonetů a Ráchel v režii Josefa Budského. Premiéra byla už 7. září. Josef Budský se nespokojil jen s odrecitováním Hviezdoslavovy poezie, chtěl jí dát i pevný divadelní tvar, pokoušel se ji inscenovat. Pochopitelně, že za tak krátký zkušební čas se mu to nepodařilo bez nedostatků: inscenace zůstala kdesi v půli cesty mezi recitací a inscenací, v jevištních akcích bylo víc popisností než divadelně působivé metaforiky. A tak při vší snaze působily v konečném výsledku Hviezdoslavovy verše na diváka o hodně víc než to, co viděl na jevišti. Slovo opět jednou dominovalo nad jevištní akcí.

Po mimořádné premiéře Hviezdoslava měla následovat plánovaná a připravovaná premiéra inscenace Sartrových Špinavých rukou na Malé scéně SND. Po dnech, kdy se vyslovovala pravda v surových a nic nezamlčujících slovech, přišly dny, kdy jsme se začali navzájem vyzývat k rozumnosti, abychom prý zbytečně neprovokovali nerozumné. Kde však najít hranici mezi rozumným a nerozumným, aby to „rozumné" neprovokovalo cizí nerozum a současně se nepříčilo našemu vlastnímu rozumu? Není taková hranice nemorální a neposouvá se ze dne na den dál a dál od našeho rozumu?

Zmocnily se mě tyto pochybnosti, když jsem se dozvěděl, že Malá scéna SND neuvede v této sezóně Sartrovy Špinavé ruce, i když zkoušky byly už v posledním stadiu. Na jedné straně se činohra SND pokoušela vyslovit se k době v nepříliš šťastně inscenované Hviezdoslavově poezii, na druhé straně stáhla hru, která mohla přispět k osvětlení některých příčin naší dnešní tragédie. Rozpor mezi svědomím a stranickou disciplínou, ospravedlňování zločinných prostředků posvátnými cíli, nemorální a nehumánní taktiky politické strategie — to jsou asi témata, která by zaujala. Nechci měřit neměřitelné, ale myslím si, že racionalistický, analytický pohled Sartrův by byl asi užitečnější než Hviezdoslavovo citové rozhořčení nad násilím. Nemíním posuzovat divadelní umění zúženě, jen podle jeho služby době, ale jestliže SND uvedlo z repertoáru ohlášeného a rozezkoušeného Sartra. Neumím si to vysvětlit ničím jiným než přeukostlivou starostí o vyznění inscenace.

A tak vlastně SND zodpovědělo ne příliš šťastně otázku: racionální analýza, či emotivní reminiscence? Chci věřit, že toto je ojedinělý případ volby, že divadelní umění nebude negativně ovlivňováno mimodivadelní skutečností. K takovému přímému a necitlivému vlivu nejsou zatím ani právní předpoklady, spíše se obávám, aby nezačala fungovat léty vypěstovaná „rozumná" autocenzura.

V památných říjnových dnech se měla v Praze konat i přehlídka inscenací her českých a slovenských autorů, přihlášených do soutěže k 50. výročí vzniku republiky. Přehlídka se nekonala, není zatím mnoho chutí k okázalým akcím. Umělecká soutěž však probíhá, členové porot cestují po divadlech. Inscenace, které do soutěže přihlásila slovenská divadla, však nevypadají nijak růžově. Úroveň inscenací východoslovenských divadel — prešovské nastudování historického dramatu Ivana Stodoly Král Svatopluk v režii Milana Bobuly a košické představení Zvonova Tance nad pláčem v režii Vladimíra Petrušky — signalizují zejména chronické nedostatky v profesionální úrovni herecké tvorby. Herecké tvorbě se věnuje očividně málo pozornosti — hercům nejednou není ani rozumět a pohyb na jevišti jim dělá potíže. Navázat kontakt se spoluhercem, vytvořit dramatické vztahy mezi postavami, vnímat partnera a reagovat na jeho jednání — to jsou pro většinu herců velké problémy. Podle výsledků se zdá, jako by inscenování her domácích autorů bylo jen plněním pietní povinnosti k výročí republiky a nevyrůstalo z vnitřní potřeby souborů a režisérů. A tak nezbývá nic jiného než čekat na poslední soutěžní inscenaci, která bude mít premiéru ve dnech uzávěrky tohoto časopisu, a domnívám se, že proraží začarovaný kruh všedního průměru — na Stodolovu Marinu Havranovou v režii K. L. Zachara v činohře SND.

Divadlo vždy v historii dosáhlo vrcholné úrovně v harmonických časech a režimech. Našemu divadlu toto sladké období svobodné umělecké tvorby nebylo nikdy dopřáno nadlouho. Buď splňovalo národně osvícenské a buditelské funkce, nebo mělo suplovat propagandu, či apelovalo v zašifrovaných jinotajích a podobenstvích. Málokdy mělo čas jen na sebe, a zdá se, že hned tak ho mít ani nebude. V tom je jeho omezení, ale i perspektiva přežití za každé situace. Nemyslím si však, že by proto na Slovensku mělo divadlo ustoupit z pozic, kterých už dosáhlo. Méně diplomatických ohledů na mimodivadelní skutečnost a větší soustředění na samotnou tvorbu — to by nám, myslím, neuškodilo.

MARTIN PORUBJAK

Porubjak, Martin.
Úskalí rozumnosti.
In *Listy*, *Praha*,
5. 12. 1968.

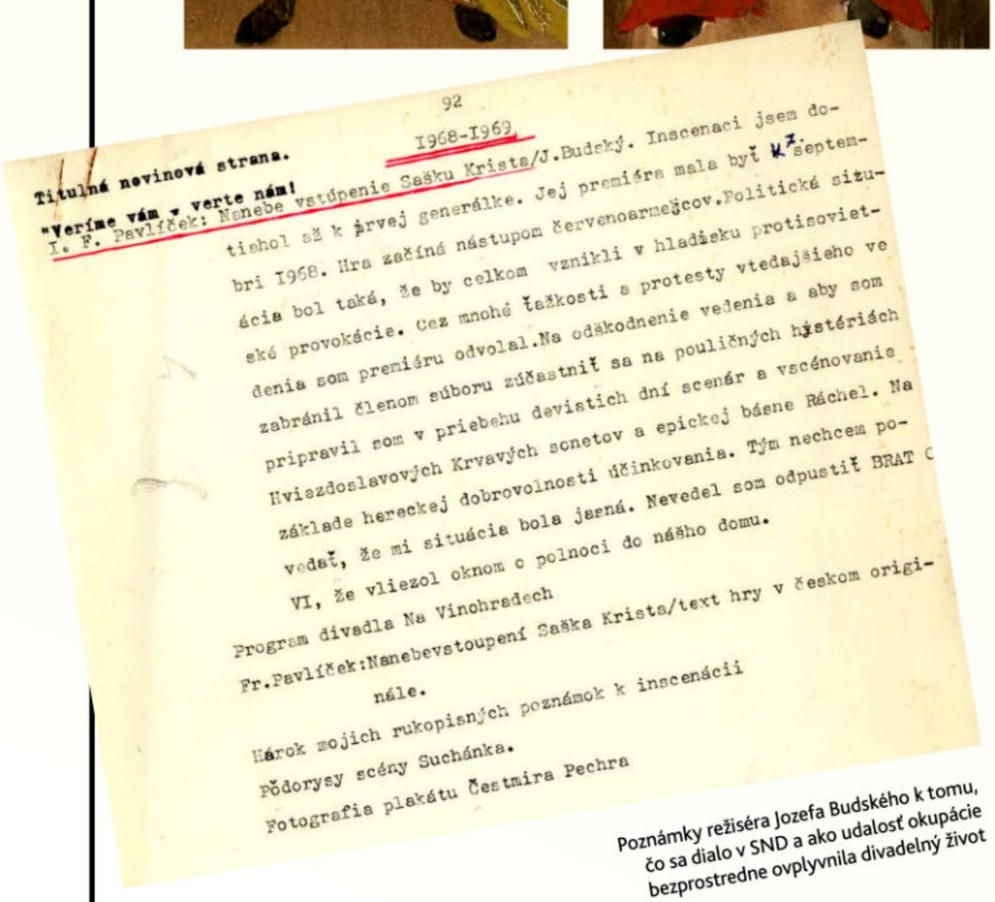

Titulná novinová strana. 92

"Veríme vám v verte nám!
I. F. Pavlíček: Nanebe vstúpenie Sašku Krista/J.Budský. Inscenaci jsem do-

1968-1969

tishol až k prvej generálke. Jej premiéra mala byť K 7.septem-
bri 1968. Hra začíná nástupom červenoarmejcov.Politické situ-
ácia bol taká, že by celkom vznikli v hladášku protisoviet-
ské provokácie. Cez mnohé ťažkosti a protesty vtedajšieho ve-
denia som premiéru odvolal.Na odškodnenie vedenia a aby som
zabránil členom súboru zúčastniť sa na pouličných hystériách
pripravil som v priebehu deviatich dní scenár a vscénovanie
Hviezdoslavových Krvavých sonetov a epickej básne Ráchel. Na
základe hereckej dobrovolnosti účinkovania. Tým nechcem po-
vedať, že mi situácia bola jasná. Neveděl som odpustiť BRAT C
VI, že vliezol oknom o polnoci do nášho domu.

Program divadla Na Vinohradech
Fr.Pavlíček:Nanebevstoupení Saška Krista/text hry v českom origi-
nále.

Hárok mojich rukopisných poznámok k inscenácii

Pôdorysy scény Suchánka.

Fotografia plakátu Čestmira Pechra

Poznámky režiséra Jozefa Budského k tomu, čo sa dialo v SND a ako udalosť okupácie bezprostredne ovplyvnila divadelný život

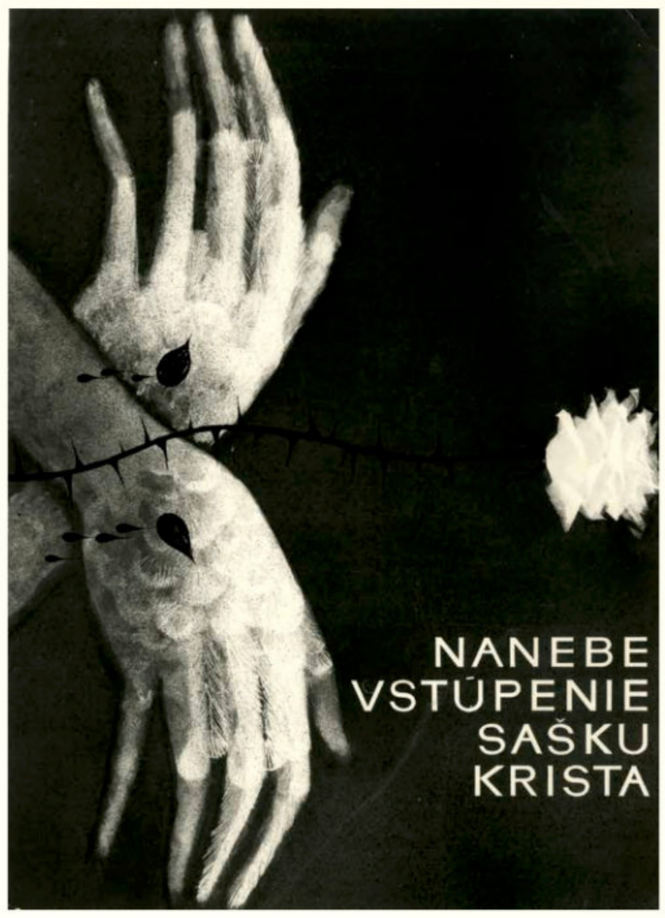

Nerealizovaný návrh na výtvarný plagát.
Čestmíra Pechra k inscenácii hry Františka Pavlíčka
Nanebevstúpenie Sašku Krista

DIVADELNÝ ÚSTAV
BRATISLAVA
THE THEATRE INSTITUTE

OSUDY DIVADELNÍKOV

Dobové dokumenty z osobných archívnych fondov predstavujú osudy niektorých divadelníkov, ktorých život, tvorbu a činnosť bezprostredne zasiahla okupácia. Herec Ctibor Filčík sa od začiatku okupácie 21. augusta 1968 nemohol vrátiť do svojho domova a prespával u priateľov. Stanislav Vrbka, divadelný kritik a riaditeľ Divadelného ústavu, bol odvolaný zo svojho postu v roku 1972. Následne mu bolo znemožnené venovať sa systematickej kritickej činnosti, a to pre svoj prejav na Federálnom zväze československých televíznych a dramatických umelcov v roku 1969. Kriticky v ňom zhodnotil činnosť predošlých rokov, keď zväz predovšetkým staval na ideologických východiskách a unikala mu podstata jeho činnosti. Korešpondencia a dokumenty ukazujú zložitosť a paradoxnosť poaugustovej situácie v našej spoločnosti.

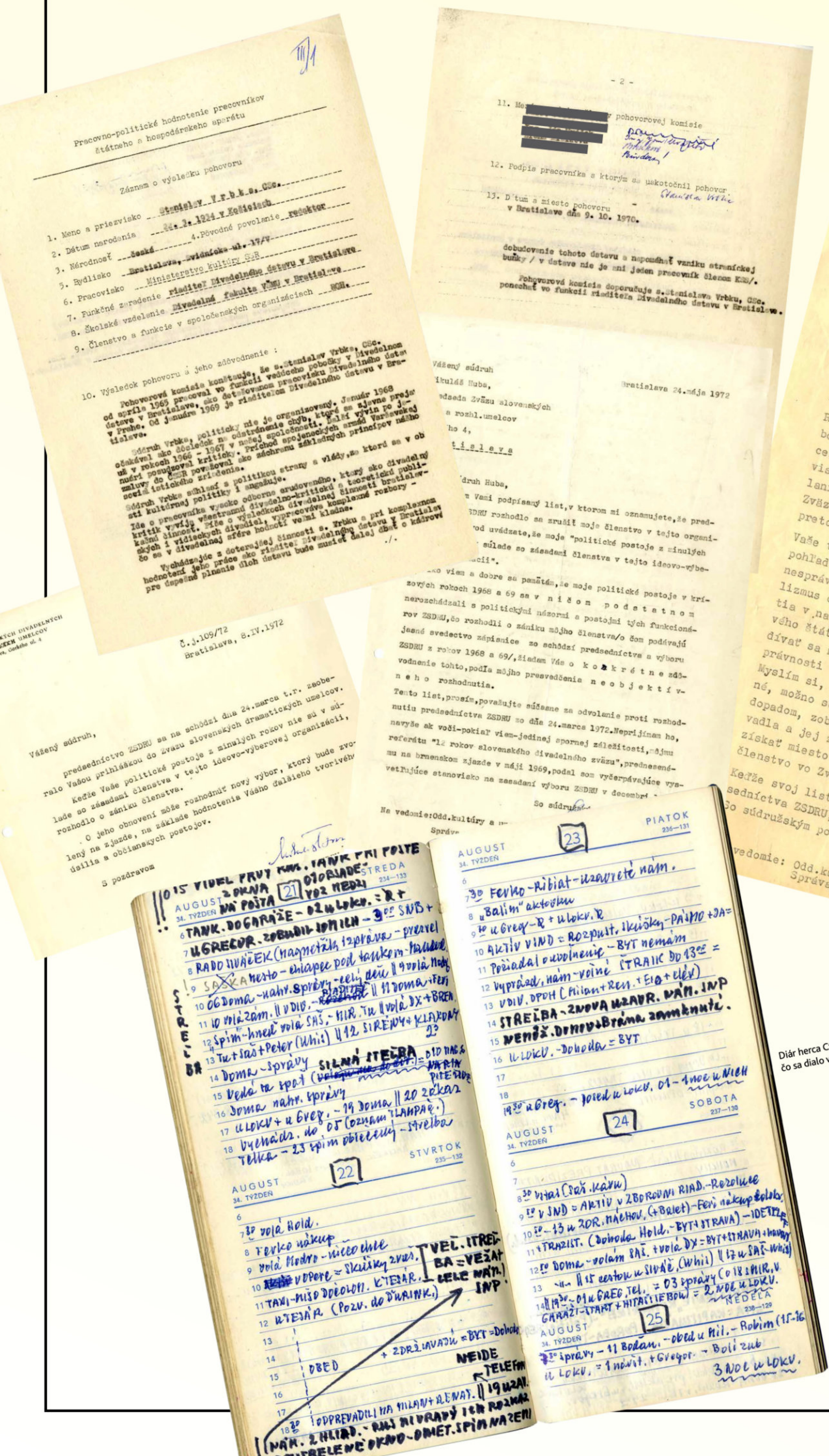

Pracovno-politické hodnotenie pracovníkov štátneho a hospodárskeho aparátu

Záznam o výsledku pohovoru

1. Meno a priezvisko Stanislav V r b k a, CSc.
2. Dátum narodenia 24. 2. 1924 v Košiciach
3. Národnosť česká 4. Pôvodné povolanie redaktor
5. Bydlisko Bratislava, Svidnícka ul. 17/V
6. Pracovisko Ministerstvo kultúry SSR
7. Funkčné zaradenie riaditeľ Divadelného ústavu v Bratislave
8. Školské vzdelanie Divadelná fakulta VŠMU v Bratislave
9. Členstvo a funkcie v spoločenských organizáciách ROH.

10. Výsledok pohovoru a jeho zdôvodnenie:

Pohovorová komisia konštatuje, že s. Stanislav Vrbka, CSc. od apríla 1965 pracoval vo funkcii vedúceho pobočky v Divadelnom ústave v Bratislave, ako dotačovanom pracovisku Divadelného ústavu v Prahe. Od januára 1969 je riaditeľom Divadelného ústavu v Bratislave.

Súdruh Vrbka, politicky nie je organizovaný. Január 1968 očakával ako dôsledok na odstránenie chýb, ktoré sa zjavne prejavili už v rokoch 1966 - 1967 v našej spoločnosti. Príchod spojeneckých armád Varšavskej zmluvy do ČSSR považoval ako záchranu základných princípov nášho socialistického zriadenia.

Súdruh Vrbka súhlasí s politikou strany a vlády, že ktorú sa v oblasti kultúrnej politiky i angažuje.

Ide o pracovníka vysoko odborne erudovaného, ktorý ako divadelný kritik vyvíja všestrannú divadelno-kritickú a teoretickú publikačnú činnosť. Píše o výsledkoch divadelnej činnosti bratislavských i vidieckych divadiel, vypracováva komplexné rozbory - čo sa v divadelnej sfére hodnotí veľmi kladne.

Vychádzajúc z doterajšej činnosti s. Vrbku a pri komplexnom hodnotení jeho práce ako riaditeľ Divadelného ústavu v Bratislave pre úspešné plnenie úloh ústavu bude musieť ďalej dbať o kádrové

./.

- 2 -

11. Me[redacted] pohovorovej komisie

12. Podpis pracovníka s ktorým sa uskutočnil pohovor

13. Dátum a miesto pohovoru
v Bratislave dňa 9. 10. 1970.

dobudovanie tohoto ústavu a napomôcť vzniku stranickej bunky / v ústave nie je ani jeden pracovník členom KSS/.

Pohovorová komisia doporučuje s. Stanislava Vrbku, CSc. ponechať vo funkcii riaditeľa Divadelného ústavu v Bratislave.

Č.j.109/72
Bratislava, 8.IV.1972

Vážený súdruh,

predsedníctvo ZSDRU sa na schôdzi dňa 24.marca t.r. zaoberalo Vašou prihláškou do Zväzu slovenských dramatických umelcov.

Keďže Vaše politické postoje z minulých rokov nie sú v súlade so zásadami členstva v tejto ideovo-výberovej organizácii, rozhodlo o zániku členstva.

O jeho obnovení môže rozhodnúť nový výbor, ktorý bude zvolený na zjazde, na základe hodnotenia Vášho ďalšieho tvorivého úsilia a občianskych postojov.

S pozdravom

predseda ZSDRU

Na vedomie: Odd.kultúry a [illegible]
Správa [illegible]

Vážený súdruh
Mikuláš Huba,
predseda Zväzu slovenských a rozhl.umelcov
[illegible]ho 4,
B r a t i s l a v a

Bratislava 24.mája 1972

Súdruh Huba,

[illegible] Vami podpísaný list, v ktorom mi oznamujete, že predsedníctvo ZSDRU rozhodlo sa zrušiť moje členstvo v tejto organizácii. Pod uvádzate, že moje "politické postoje z minulých rokov [illegible] súlade so zásadami členstva v tejto ideovo-výberovej organizácii".

[illegible]ko viem a dobre sa pamätám, že moje politické postoje v krízových rokoch 1968 a 69 sa v n i č o m p o d s t a t n o m nerozchádzali s politickými názormi a postojmi tých funkcionárov ZSDRU, čo rozhodli o zániku môjho členstva/o čom podávajú jasné svedectvo zápisnice zo schôdzí predsedníctva a výboru ZSDRU z rokov 1968 a 69/, žiadam Vás o k o n k r é t n e zdôvodnenie tohto, podľa môjho presvedčenia n e o b j e k t í v n e h o rozhodnutia.

Tento list, prosím, považujte súčasne za odvolanie proti rozhodnutiu predsedníctva ZSDRU zo dňa 24.marca 1972. Neprijímam ho, navyše ak voči-pokiaľ viem-jedinej spornej záležitosti, môjmu referátu "12 rokov slovenského divadelného zväzu", prednesenému na brnenskom zjazde v máji 1969, podal som vyčerpávajúce vysvetľujúce stanovisko na zasadaní výboru ZSDRU v decembri -

So súdruž[illegible]

SLOVENSKÝCH DIVADELNÝCH A FILMOVÝCH UMELCOV
Bratislava, Gorkého ul. 4

Vážený súdruh
Stanislav V r b k a, CSc.
Bratislava
Svidnícka 17

Bratislava 29.mája 1972

Váš list zo dňa 24.mája t.r. nemôžem prijať. Keby sa Vaše názory neboli rozchádzali s mienkou väčšiny členov bývalého predsedníctva Zväzu nebolo by bývalo došlo k jeho reorganizácii v tomto rozsahu.

Rozhodujúcou negatívnou kapitolou Vašej činnosti vo Zväze bol Váš politicky nesprávny referát na delimitačnom zjazde celoštátneho zväzu v Brne, ktorý bol Vašim osobným stanoviskom a predsedníctvo ho neprerokovalo na Vaše výslovné želanie. Vaše vysvetlenia na Vami spomínanej schôdzi výboru Zväzu sa nedotkli podstaty Vašich ideových postojov, práve preto sa naše názory v podstatných otázkach rozchádzali.

Vaše tvrdenia vyplynuli zo subjektívneho, nemarxistického pohľadu na historiu Zväzu. Boli pravdepodobne ovplyvnené nesprávnym odhadom našej spoločenskej situácie, že sme socializmus dobudovali, že niet antagonistického triedneho napätia v našej spoločnosti a že prechádzame k prestavbe všeľudového štátu. V zmysle týchto pomýlených názorov mali sme sklon dívať sa na náš Zväz ako na samosprávnu organizáciu. O nesprávnosti takýchto názorov nás presvedčili kritické roky.

Myslím si, že ani Vám nič nestojí v ceste konfrontovať vlastné, možno subjektívne dobre mienené názory s ich objektívnym dopadom, zobjektívniť pohľad aj na históriu slovenského divadla a jej zakladateľské osobnosti a tým spôsobom si znova získať miesto v socialistickej divadelnej kritike a tak aj členstvo vo Zväze.

Keďže svoj list pokladáte za odvolanie proti rozhodnutiu predsedníctva ZSDRU, postúpim ho na prerokovanie výboru Zväzu.

So súdružským pozdravom

predseda ZSDRU

Na vedomie: Odd.kultúry ÚV KSS,
Správa umenia MK SSR

Stanislav Vrbka, divadelný kritik a riaditeľ Divadelného ústavu v Bratislave, a jeho zápasy s normalizačnými praktikami

Diár herca Ctibora Filčíka s jeho poznámkami o tom, čo sa dialo v augustových dňoch roku 1968

Menovené 50. výročiu Pražskej jari

DIVADELNÝ ÚSTAV
BRATISLAVA
THE THEATRE INSTITUTE

SEZÓNA 1968/1969

Sezóna, ktorá bezprostredne nasledovala po okupácii spojeneckými vojakmi, priniesla viacero pozoruhodných inscenácií vo viacerých slovenských divadlách. Viackrát sa inscenovala hra Leopolda Laholu *Škvrny na slnku*, ktorá na modelovej situácii individuálnej a kolektívnej zodpovednosti poukazuje na morálnu ambivalentnosť každého indivídua. Vo zvolenskom divadle prebiehal plodný tvorivý dialóg režisérov Petra Jezného a Jaroslava Chundelu. Aktuálne posolstvo o dobe a pocitoch ľudí zaznelo v inscenáciách *Salemské bosorky* (MOD Komárno) a *Cena* (SND) amerického dramatika Arthura Millera. Svedectvom o nezlomnosti a snahe pokračovať v získaných umeleckých pozíciách boli viaceré naštudované hry západnej absurdnej dramatiky. Divadlá prinášali témy o svedomí jednotlivca, tyranii mocných a o nemožnosti ostať neutrálnym tvárou tvár skutočnosti. Operné inscenácie, ktoré bezprostredne reagovali na okupáciu Československa, boli napr. *Cisárove nové šaty* Juraja Beneša a *Biela nemoc* Tibora Andrašovana v opere SND.

Leopold Lahola: *Škvrny na slnku*
Slovenské národné divadlo Bratislava
Premiéra: 15. 9. 1968
Réžia: Mikuláš Huba
Juraj Slezáček, Emília Vášáryová

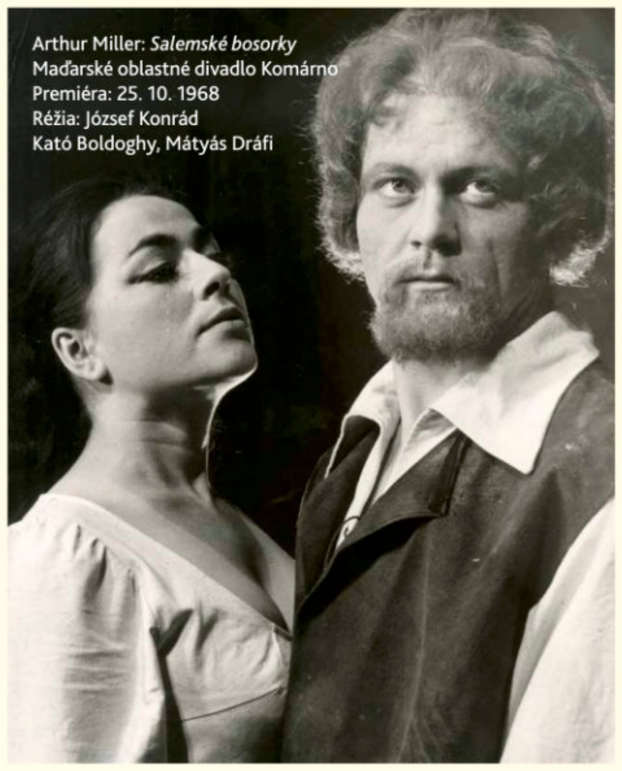
Arthur Miller: *Salemské bosorky*
Maďarské oblastné divadlo Komárno
Premiéra: 25. 10. 1968
Réžia: József Konrád
Kató Boldoghy, Mátyás Dráfi

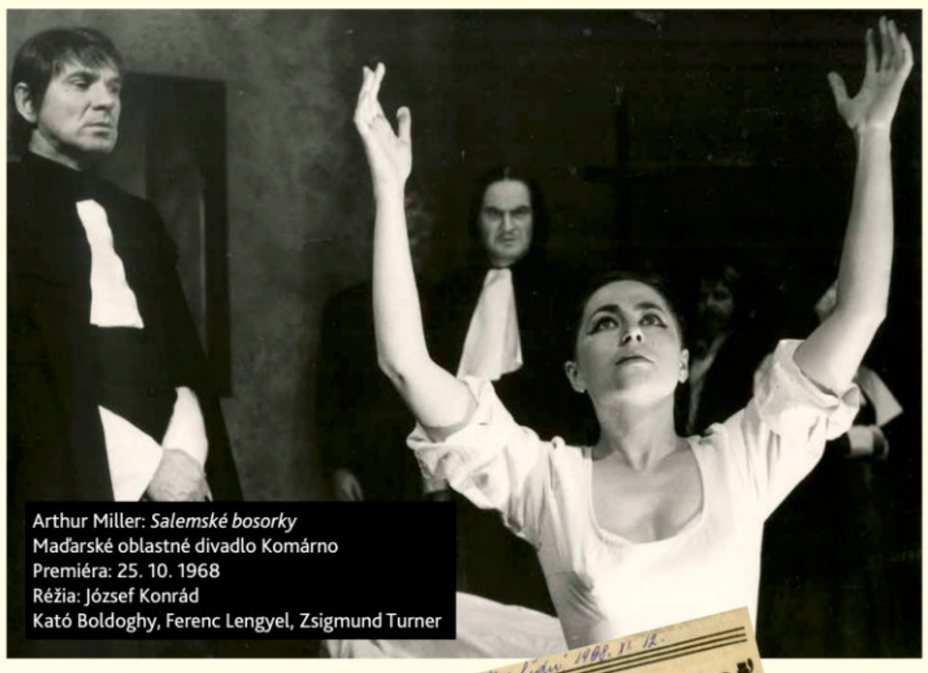
Arthur Miller: *Salemské bosorky*
Maďarské oblastné divadlo Komárno
Premiéra: 25. 10. 1968
Réžia: József Konrád
Kató Boldoghy, Ferenc Lengyel, Zsigmund Turner

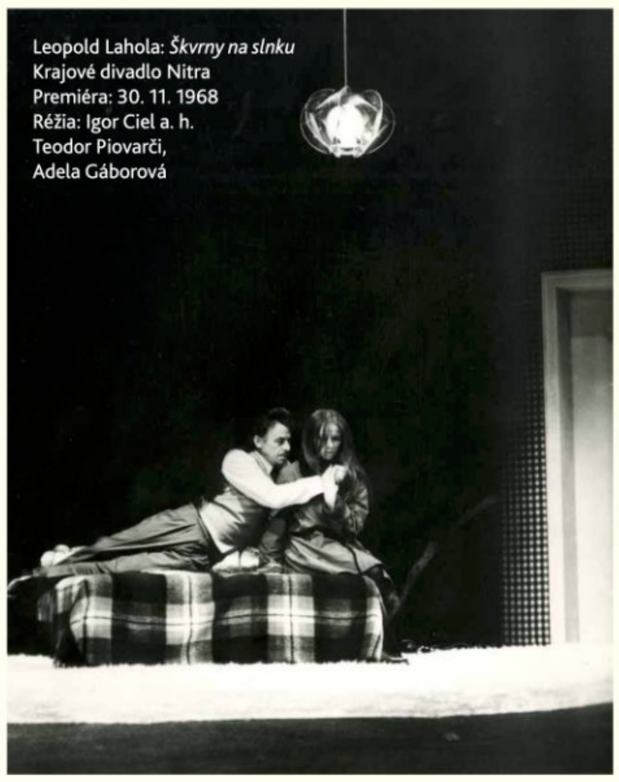
Leopold Lahola: *Škvrny na slnku*
Krajové divadlo Nitra
Premiéra: 30. 11. 1968
Réžia: Igor Ciel a. h.
Teodor Piovarči,
Adela Gáborová

Tennessee Williams: *Obdobie prispôsobovania*
Divadlo Jozefa Gregora Tajovského vo Zvolene
Premiéra: 7. 12. 1968
Réžia: Jaroslav Chundela
Andrej Mojžiš, Ivan Macho , Klára Dubovicová

Miller v Komárne
Hlas ľudu 1968. 11. 12.
Nečakaná aktuálnosť
Matej Dráfy ako Proctor a Katarína Boldoghyová ako Abigail v komárňanskej inscenácii Millerových Salemských bosoriek. Foto: L. NAGY

Akács, Š. Nečakaná aktuálnosť. In *Hlas ľudu*, 12. 11. 1968.

Tennessee Williams: *Obdobie prispôsobovania*
Divadlo Jozefa Gregora Tajovského vo Zvolene
Premiéra: 7. 12. 1968
Réžia: Jaroslav Chundela
Zlatica Gillová, Klára Dubovicová, Ivan Macho

Pavol Országh Hviezdoslav: *Herodes a Herodias*
Divadlo Slovenského národného povstania Martin
Premiéra: 14. 12. 1968
Réžia: Ivan Petrovický
Jaroslav Vrzala, Katarína Hrobárová, Viera Richterová

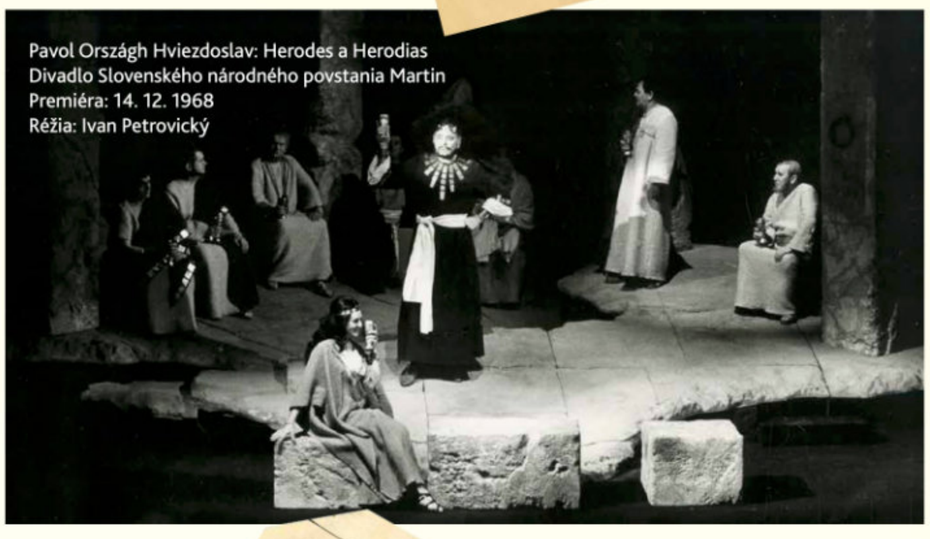
Pavol Országh Hviezdoslav: Herodes a Herodias
Divadlo Slovenského národného povstania Martin
Premiéra: 14. 12. 1968
Réžia: Ivan Petrovický

súčasný
HERODES — Jaroslav Vrzala
SALOME — Viera Richterová
HERODES — Jaroslav Vrzala
HERODIAS — Katarína Hrobárová
JOCHANAN — Igor Hrušovský
FILIP — Anton Jasuf
DOSTOJNÍK — Ján Polonik

Váh, Juraj. Hviezdoslav súčasný. In *Film a divadlo*, č. 3, 1969, s. 24 – 25.

Venované 50. výročiu Pražskej jari

Pavol Országh Hviezdoslav: Herodes a Herodias
Divadlo Slovenského národného povstania Martin
Premiéra: 14. 12. 1968
Réžia: Ivan Petrovický
Scénografia: Jozef Ciller

SEZÓNA 1968/1969

Venované 50. výročiu Pražskej jari

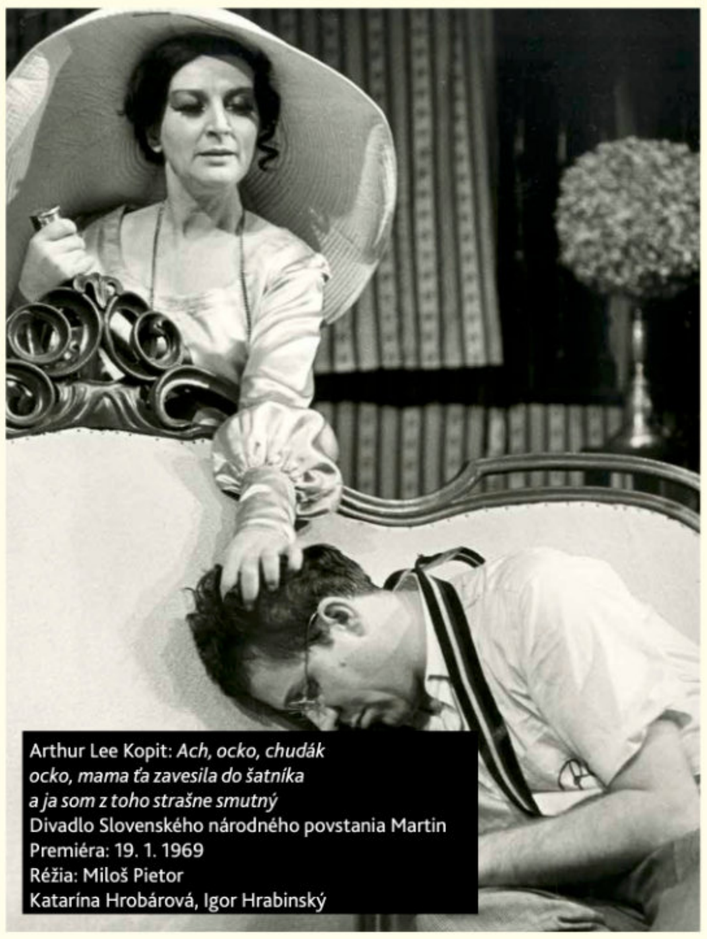

Arthur Lee Kopit: *Ach, ocko, chudák ocko, mama ťa zavesila do šatníka a ja som z toho strašne smutný*
Divadlo Slovenského národného povstania Martin
Premiéra: 19. 1. 1969
Réžia: Miloš Pietor
Katarína Hrobárová, Igor Hrabinský

Afred de Musset: *S láskou sa neradno zahrávať*
Divadlo Jozefa Gregora Tajovského vo Zvolene
Premiéra: 13. 1. 1969
Réžia: Peter Jezný
Dušan Lenci, Emília Čížová

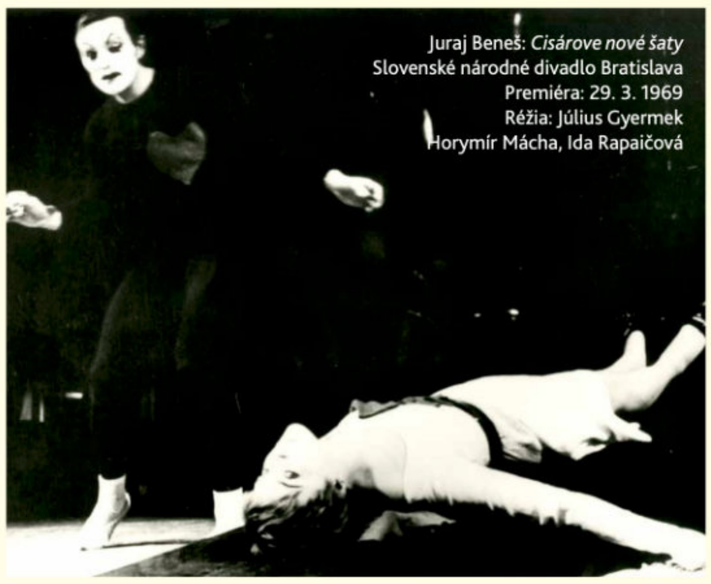

Juraj Beneš: *Cisárove nové šaty*
Slovenské národné divadlo Bratislava
Premiéra: 29. 3. 1969
Réžia: Július Gyermek
Horymír Mácha, Ida Rapaičová

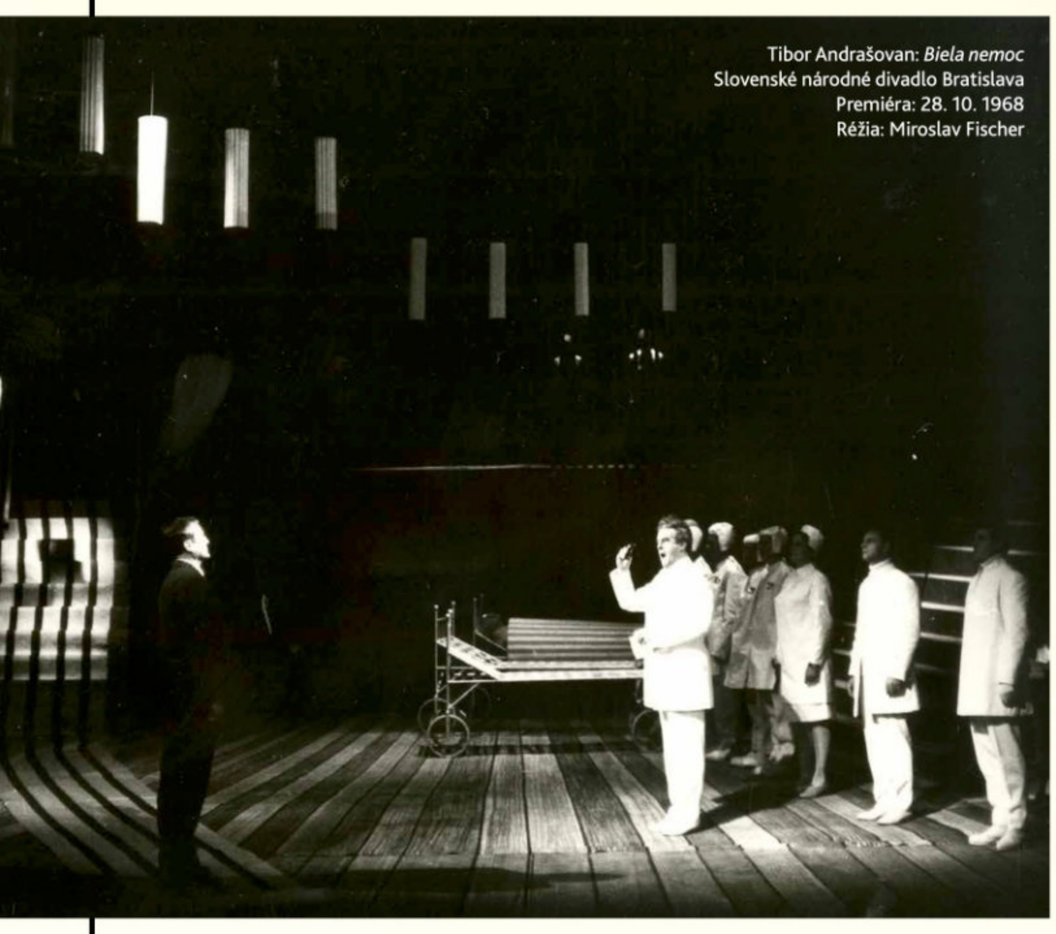

Tibor Andrašovan: *Biela nemoc*
Slovenské národné divadlo Bratislava
Premiéra: 28. 10. 1968
Réžia: Miroslav Fischer

Jean Anouilh: *Škovránok*
Nová scéna Bratislava
Premiéra: 8. 2. 1969
Réžia: Juraj Svoboda

Alfred Jarry: *Kráľ Ubu*
Vysoká škola múzických umení Bratislava
Premiéra: 17. 2. 1969
Réžia: Stanislav Párnický
Jozef Bednárik

Arthur Miller: *Cena*
Slovenské národné divadlo Bratislava
Premiéra: 24. 5. 1969
Réžia: Pavol Haspra
Gustáv Valach, Karol Machata, Mária Kráľovičová

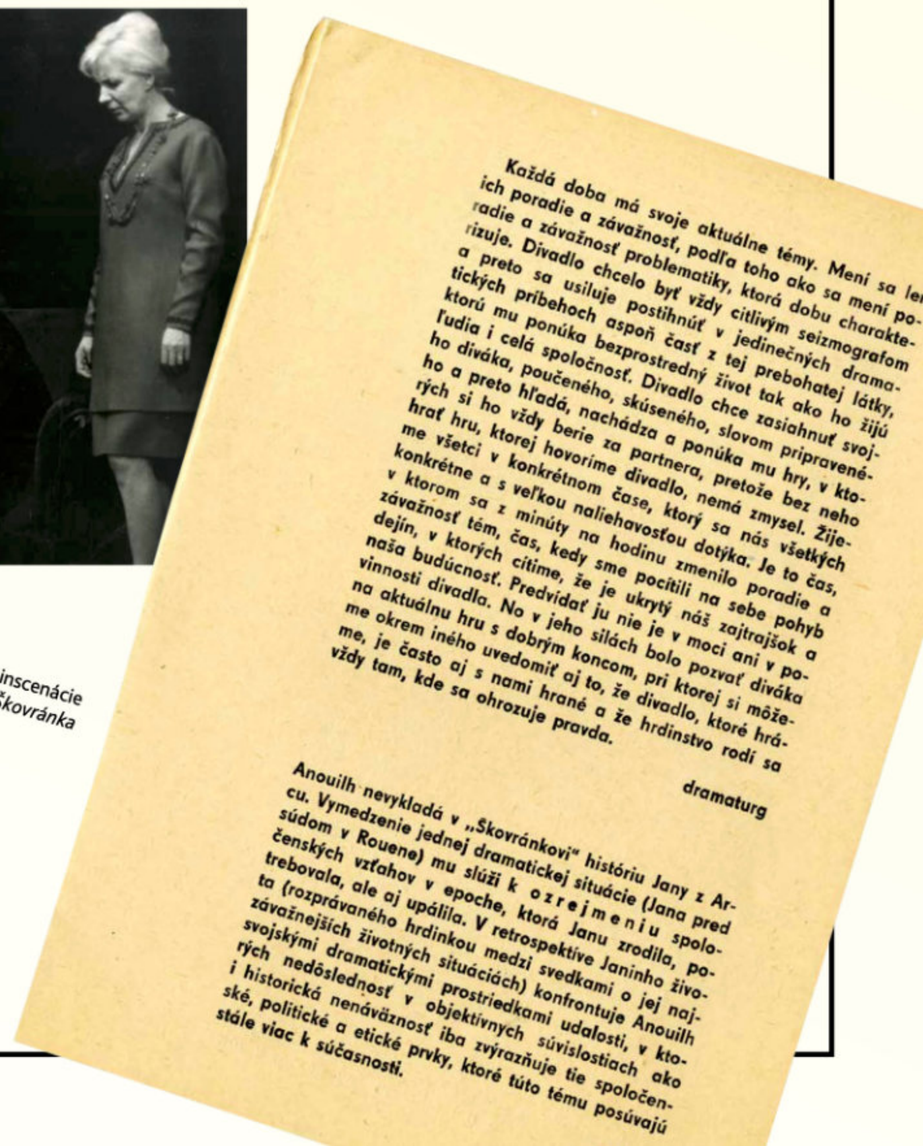

Každá doba má svoje aktuálne témy. Mení sa le
ich poradie a závažnosť, podľa toho ako sa mení po-
radie a závažnosť problematiky, ktorá dobu charakte-
rizuje. Divadlo chcelo byť vždy citlivým seizmografom
a preto sa usiluje postihnúť v jedinečných drama-
tických príbehoch aspoň časť z tej prebohatej látky,
ktorú mu ponúka bezprostredný život tak ako ho žijú
ľudia i celá spoločnosť. Divadlo chce zasiahnuť svoj-
ho diváka, poučeného, skúseného, slovom pripravené-
ho a preto hľadá, nachádza a ponúka mu hry, v kto-
rých si ho vždy berie za partnera, pretože bez neho
hrať hru, ktorej hovoríme divadlo, nemá zmysel. Žije-
me všetci v konkrétnom čase, ktorý sa nás všetkých
konkrétne a s veľkou naliehavosťou dotýka. Je to čas,
v ktorom sa z minúty na hodinu zmenilo poradie a
závažnosť tém, čas, kedy sme pocitili na sebe pohyb
dejín, v ktorých cítime, že je ukrytý náš zajtrajšok a
naša budúcnosť. Predvídať ju nie je v moci ani v po-
vinnosti divadla. No v jeho silách bolo pozvať diváka
na aktuálnu hru s dobrým koncom, pri ktorej si môže-
me okrem iného uvedomiť aj to, že divadlo, ktoré hrá-
me, je často aj s nami hrané a že hrdinstvo rodí sa
vždy tam, kde sa ohrozuje pravda.

dramaturg

Anouilh nevykladá v „Škovránkovi" históriu Jany z Ar-
cu. Vymedzenie jednej dramatickej situácie (Jana pred
súdom v Rouene) mu slúži k o z r e j m e n i u spolo-
čenských vzťahov v epoche, ktorá Janu zrodila, po-
trebovala, ale aj upálila. V retrospektíve Janinho živo-
ta (rozprávaného hrdinkou medzi svedkami o jej naj-
závažnejších životných situáciách) konfrontuje Anouilh
svojskými dramatickými prostriedkami udalosti, v kto-
rých nedôslednosť v objektívnych súvislostiach ako
i historická nenáväznosť iba zvýrazňuje tie spoločen-
ské, politické a etické prvky, které túto tému posúvajú
stále viac k súčasnosti.

Bulletin z inscenácie Anuilhovho *Škovránka*

SEZÓNA 1969/1970

Prvé roky normalizácie ešte mohli dramaturgie divadiel nasadzovať do repertoárov hry absurdnej dramatiky slovenskej i zahraničnej proveniencie. Priestor dostala aj modelová dráma, ktorá na zdanlivo historickej téme vypovedala o skutočnosti, postojoch a činoch, ktoré sa diali aj v našej krajine – inscenácia hry *Kráľ Ján* švajčiarskeho dramatika Friedricha Dürrenmatta.

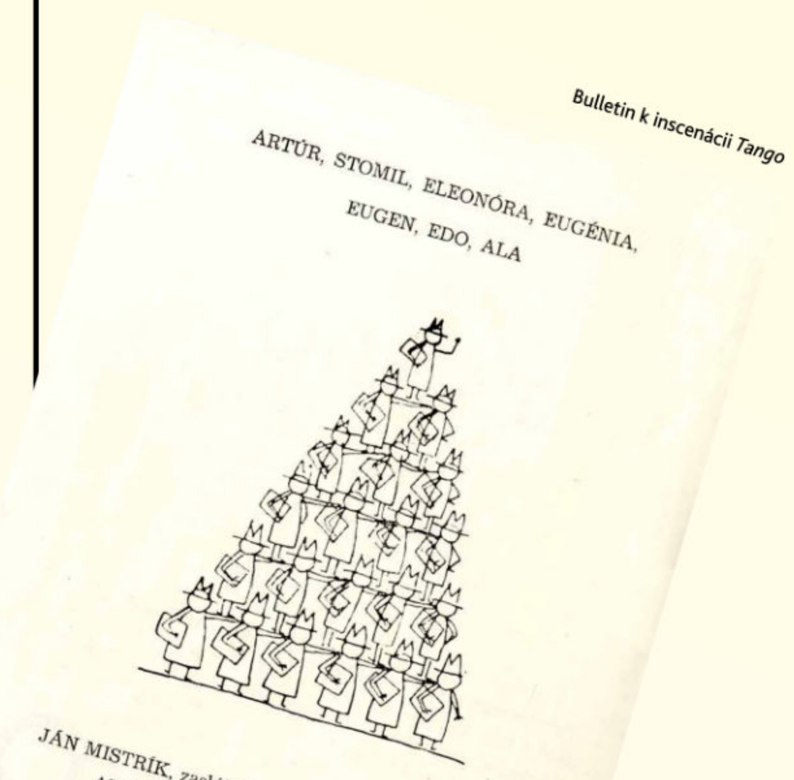

Bulletin k inscenácii *Tango*

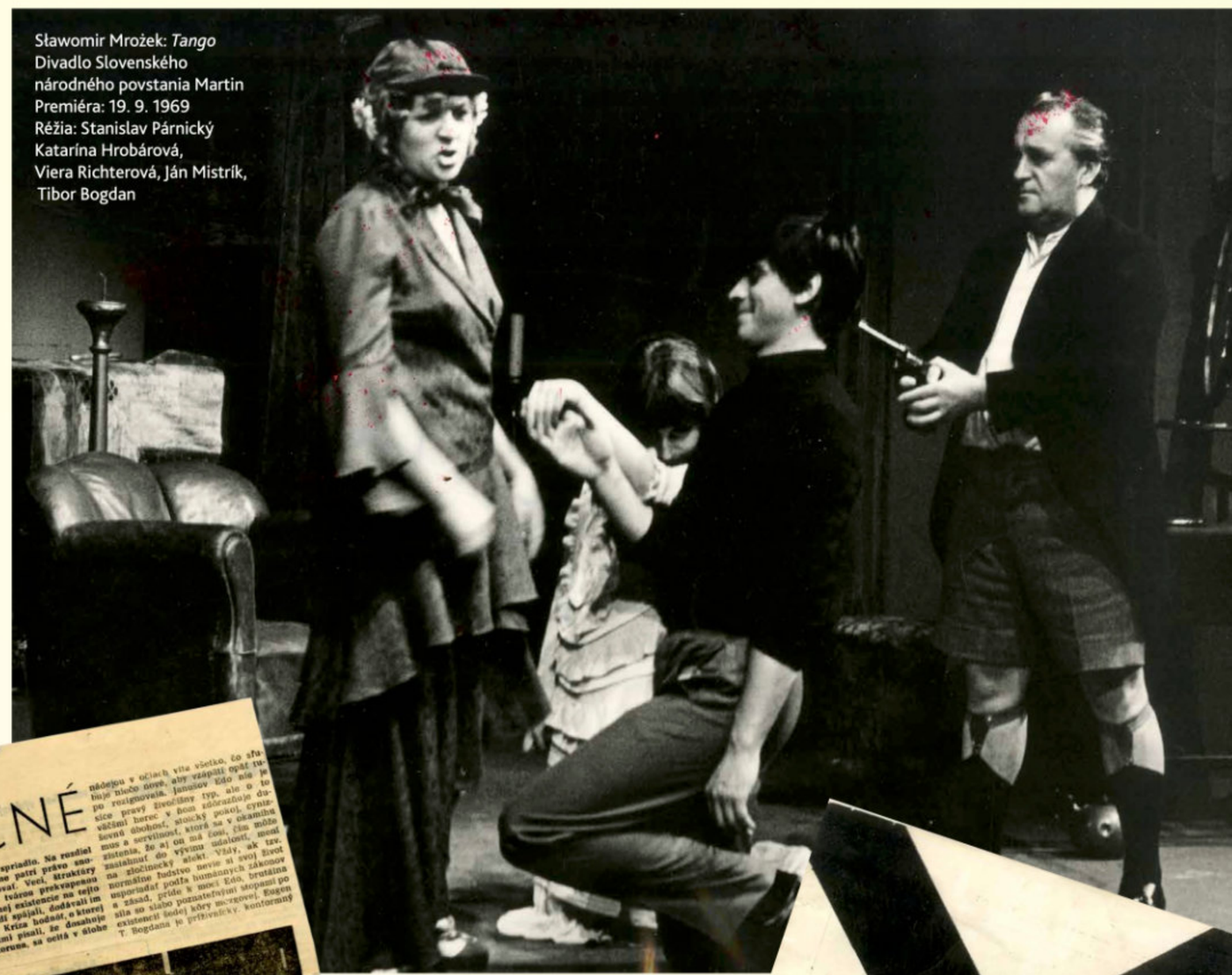

Sławomir Mrožek: *Tango*
Divadlo Slovenského národného povstania Martin
Premiéra: 19. 9. 1969
Réžia: Stanislav Párnický
Katarína Hrobárová, Viera Richterová, Ján Mistrík, Tibor Bogdan

Štefko, Vladimír. Civilizačné tango mortale. In *Smena*, 27. 9. 1969.

CIVILIZAČNÉ tango mortále

VLADIMÍR ŠTEFKO

Bulletin k inscenácii hry Petra Karvaša *Absolútny zákaz*

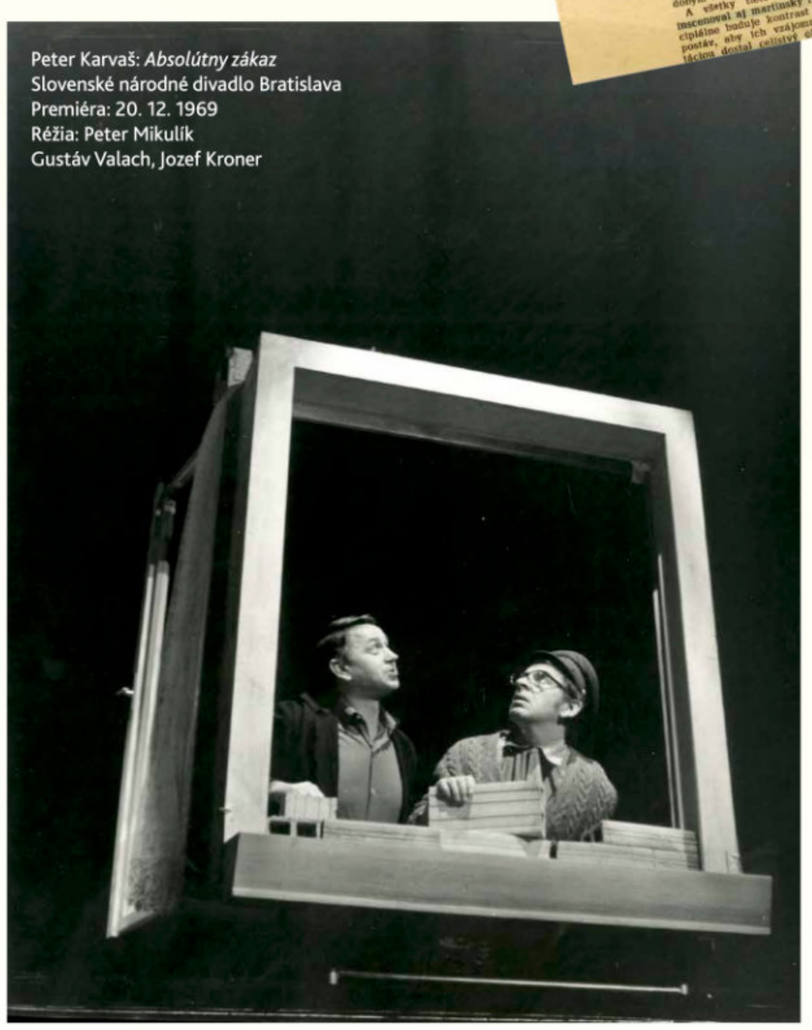

Peter Karvaš: *Absolútny zákaz*
Slovenské národné divadlo Bratislava
Premiéra: 20. 12. 1969
Réžia: Peter Mikulík
Gustáv Valach, Jozef Kroner

Friedrich Dürrenmatt: *Kráľ Ján*
Slovenské národné divadlo Bratislava
Premiéra: 27. 6. 1970
Réžia: Pavol Haspra
Michal Dočolomanský, Jozef Bednárik, Anton Korenči, Ivan Rajniak, Eva Krížiková, Soňa Valentová

Menovené 50. výročiu Pražskej jari

SEZÓNA 1970/1971

Vo zvolenskom divadle inscenovali poetickú hru *Prach sadá na sny* Lillian Hellmanovej. Inscenácia dramatizácie Dostojevského *Zločinu a trestu* v SND priniesla tému svedomia jednotlivca v spoločnosti bez svedomia. *Tarelkinova smrť* v martinskom divadle zase nástojčivo ponúkala tému bytia a nebytia, fiktívnej smrti hlavného hrdinu, ktorý prekukne nezmyselnosť byrokratického systému spoločnosti.

Lillian Hellmanová: *Prach sadá na sny*
Divadlo Jozefa Gregora Tajovského vo Zvolene
Premiéra 14. 11. 1970
Réžia: Jaroslav Chundela
Mária Čaplová, Tomáš Žilinčík

Lillian Hellmanová: *Prach sadá na sny*
Divadlo Jozefa Gregora Tajovského vo Zvolene
Premiéra 14. 11. 1970
Réžia: Jaroslav Chundela
Záber z inscenácie

Fiodor Michajlovič Dostojevskij: *Zločin a trest*
Slovenské národné divadlo Bratislava
Premiéra: 1. 1. 1971
Réžia: Pavol Haspra
Leopold Haverl, Gustáv Valach

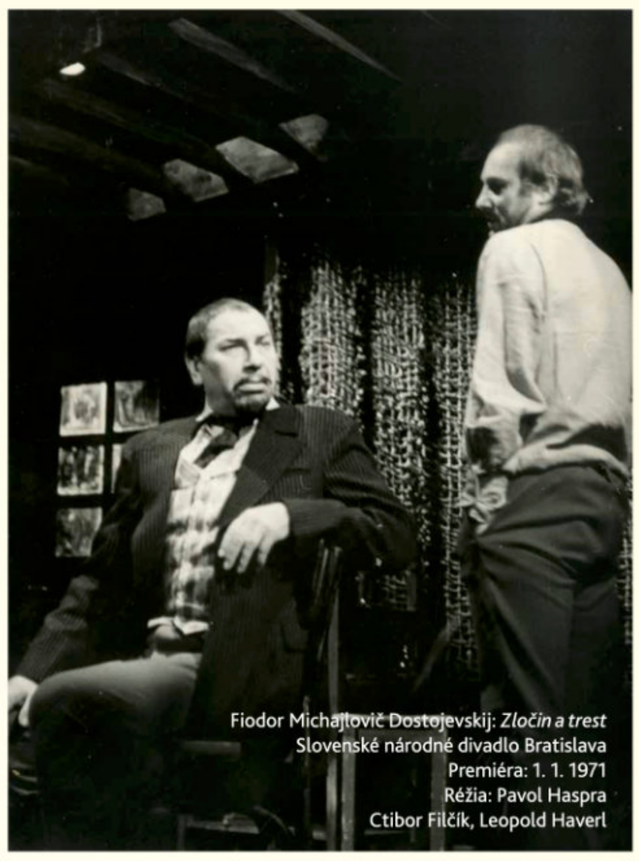

Fiodor Michajlovič Dostojevskij: *Zločin a trest*
Slovenské národné divadlo Bratislava
Premiéra: 1. 1. 1971
Réžia: Pavol Haspra
Ctibor Filčík, Leopold Haverl

Fiodor Michajlovič Dostojevskij: *Zločin a trest*
Slovenské národné divadlo Bratislava
Premiéra: 1. 1. 1971
Réžia: Pavol Haspra
Soňa Valentová, Leopold Haverl

Alexander Suchovo-Kobylin: *Tarelkinova smrť*
Divadlo Slovenského národného povstania Martin
Premiéra: 15. 1. 1971
Réžia: Stanislav Párnický
Emil Horváth ml., Emil Horváth st., Igor Hrabinský

Alexander Suchovo-Kobylin: *Tarelkinova smrť*
Divadlo Slovenského národného povstania Martin
Premiéra: 15. 1. 1971
Réžia: Stanislav Párnický
Igor Hrabinský, Emil Horváth st.

Venované 50. výročiu Pražskej jari

SEZÓNA 1971/1972

Jedinečné divadelné a umelecké hodnoty prezentovala inscenácia Gorkého *Letných hostí* v réžii Stanislava Párnického. K pozoruhodným činom patrila študentská inscenácia stredovekej roztopašnej frašky *Chytráctvo majstra Pathelina* na VŠMU, rovnako tiež hra o urazenej cti *Cid* v SND. V košickom divadle naštudoval Vladimír Petruška hru Richarda Bellingera *Noc démonov* ako výzvu k prebudeniu frustrovaného vedomia spoločnosti po invázii vojsk Varšavskej zmluvy do ČSSR.

Jerome Kilty: *Milý luhár*
Divadlo Jozefa Gregora Tajovského vo Zvolene
Premiéra: 20. 9. 1971
Réžia: Jaroslav Chundela
Klára Dubovicová, Andrej Mojžiš

Jerome Kilty: *Milý luhár*
Divadlo Jozefa Gregora Tajovského vo Zvolene
Premiéra: 20. 9. 1971
Réžia: Jaroslav Chundela
Klára Dubovicová, Andrej Mojžiš

Venované 50. výročiu Pražskej jari

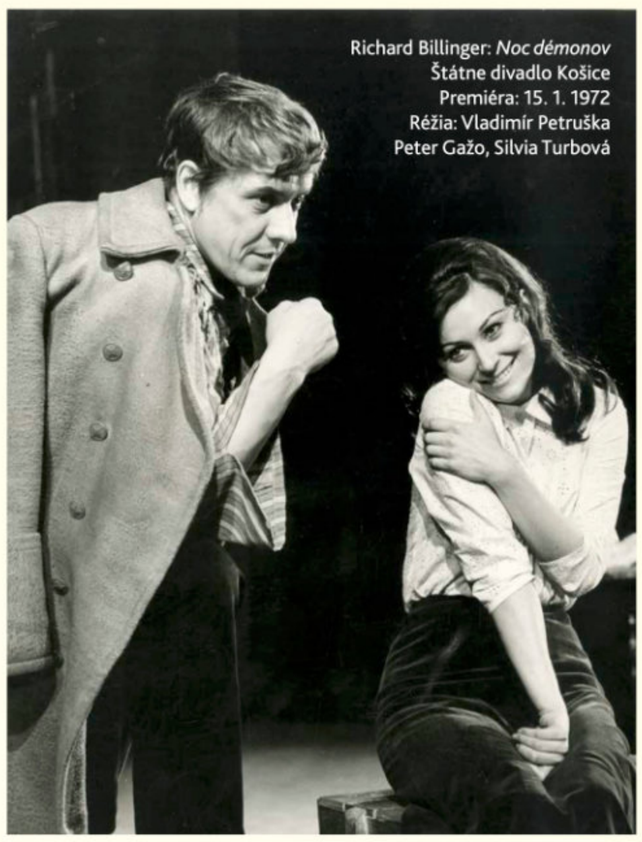

Richard Billinger: *Noc démonov*
Štátne divadlo Košice
Premiéra: 15. 1. 1972
Réžia: Vladimír Petruška
Peter Gažo, Silvia Turbová

Richard Billinger: *Noc démonov*
Štátne divadlo Košice
Premiéra: 15. 1. 1972
Réžia: Vladimír Petruška
Peter Gažo, Silvia Turbová

Divadlo J. G. Tajovského Zvolen: HRIECH, MATKA A TMA

K tomu, aby vynikol dramaturgicko-re-
žijný význam uvedenia Tajovského troch
malých drám — Hriech, Marka a Tma —
vo zvolenskej činohre Divadla J. G. Ta-
jovského, treba uviesť niekoľko skutoč-
nosti. Tajovského aktovky zostali v tieni
jeho celovečerných hier a dodnes nevoľni
naplno do vedomia našej kultúrnej ve-
rejnosti v takej miere, v akej ich k tomu
oprávňujú dosiaľ skryté ideovo-drama-
tické kvality. Z uvedenej trojice sa to týka
nielen takmer neznámej Tmy, ale aj Ta-
jovského najzrelšej a najsugestívnejšej de-
dinskej drámy Hriech.

Zora Pavlendová (Žena) a Andrej Mojžiš (Vlčiak) v Tme.
Snímky K. Mikóši

Malé drámy vysokých hodnôt

S Tajovského aktovkami sme sa v posledných rokoch
stretli len na študijnej ročne VŠMU. Roku 1962 tu Janko
Borodáč, režíroval absolventské predstavenie troch
aktoviek: Matka, Hriech a V službe a r. 1971 skúšali
svoje sily adepti réžie i herectva na Tajovského Hriechu.
Dnes znova počúvajme našej drámy a tiež aj k jednému z jej
klasických piliérov — Tajovskému, pocitu i skúsu dnešného
základných otázok, ktoré nám ponúka. Narážať a skutočne tvorivo prekonať a plodne
by odpovedať na takú bohatú a plodnú
tvorivo pracovanofou nemá
ktorý ma svojou
dívaka. Narážať a skutočne tvorivo prekonať a plodnú
dícka-reálnej kánon, ktorý ma svojou
tradíciu a ktorý sa tvorivo pracovanofou nemá
v dejinách nášho profesionálneho Divadla tradíciu
v slovom obohatiť bordáčeniálneho-zacharovskú
v inscenovaní Tajovského šedinskej drámy, pokročiť za
hranice jej možností, vyčerpaných už do krajnosti a vo
všetkých ostatných variantoch — to je úloha výsostne
skutočná a náročná.

Ak prvý krok v tomto smere rozhodla sa urobiť
zvolenská činohra v Divadle J. G. Tajovského, pokročiť za
tým, že právom nosiť meno nášho najfundovanejšieho
a najdôrodnejšieho dramatika vo svojom štúte, usiluje sa
obhájiť oddanosť odvážnou službou jeho umeniu. Výber
troch aktoviek, spojených do celovečerného programu,
je mimoriadne šťastný: nolezia vyplnil citeľnú medzeru
v zvolenskej histórii Tajovského repertoáru
a súčasne pomohol objaviť vysoké umelecké hodnoty
matická hodnoty Tajovského malých drám, ale najma
preto, že aktovky, provokujúce odvahou jeho myšlienkovú a dra-
plochou pre novú inscenačnú výzvu.

Réžia Tajovského malých drám zverili Petrovi Jezný-
mu, ktorý ma v zvolenskej činohre naštudoval roku 1970
Statky — mätky v duchu bordáčeniálneho-zacharovskej
školy. Malými drámami sa tada vedome usiloval
prekonať i svoj vlastný neskvný prístup. Napríklad

mnohým protirečeniam v literárnom i javiskovom
výklade Tajovského aktoviek, možno z predstavenia
jasne vybadať hlavné črty reštaurovej koncepcie. Jezný
sa usiloval oslobodiť od dáku prekonanej šablóny
zdráznovania vonaajšieho etnografického kolóritu. Ale
aj od novšej realistickej drobnokresby, žánrového
figurkrenia, do seba zabbdenského psychologizmu
a pôsoe, vyzdvihnúť naddobovú platnosť citovo nav-
nitch a filozofických problémov, odzrkadfujúcich posta-
venie dramatického charakteru v prelomových, krizo-
vých situáciách.

Určujúci prostriedok Tajovského umeleckého sve-
dectva a poslatva Jezný správne videl v čo najtesnej
šom zapätí troch aktoviek na základe ich spoločných, a
príbuzných čŕt v oblasti významovej i tvárnej. A treba
hneď podčiarknuť, že v predstavení uplatnil rad takých
integrujúcich inscenačných činiteľov, ktoré realizova-
funkčne a divadelno pôsobivo pomáhajú tvorbu ideotvr-
spomínaný zámer, pretože odpovedajú skutočne pod-
štátnym, vnútorným skutočnostiam, duchu a ideotvr-
videniu dedinskej prejavu. Ide najmä o ideotvr-
herca, prechádzajúceho vážnych predovšetkým aktorkám,
je herecke obsiahnutá predovšetkým aktorkám, v ktorej
ta herecke efekt hercovho prevtelovania sa do tvo-
odzrkadľuje charakterovo a dramaticky príbeh
rozdielnych charakterov, na pozadí ktorej situácií. V tom
to smere dostal zriedkavú výzvu ANDREJ
MOJŽIŠ, ktorý sa za ňu odvďačil rovnako zriedkavým
bezchybným, suverénnym výkonom. Z ostatných hercov
sa mu najviac priblížila KLÁRA DUBOVICOVÁ ako Ka-
Kráľková v Hriechu a Zuzka Holúbková v Matke.
Druhým systematizujúcim prvkom bola poetická a funkčne
riešená scéna Ľ. HUPKU s h.. Výtvarná zložka pôsobil
kostýmami H. BEZÁKOVEJ. Výtvarné doplnok krásnym
dojmom pôvodného, čiro slovenského, práve primera-

Film a divadlo

26

Palkovič, Pavol. Malé drámy vysokých hodnôt. In *Film a divadlo*, 1972, s. 26 – 27.

Jozef Gregor Tajovský: *Hriech, Matka, Tma*
Divadlo Jozefa Gregora Tajovského vo Zvolene
Premiéra: 11. 3. 1972
Réžia: Peter Jezný
Andrej Mojžiš, Klára Dubovicová, Emília Čížová

DIVADELNÝ ÚSTAV
BRATISLAVA
THE THEATRE INSTITUTE

SEZÓNA 1971/1972

Venované 50. výročiu Pražskej jari

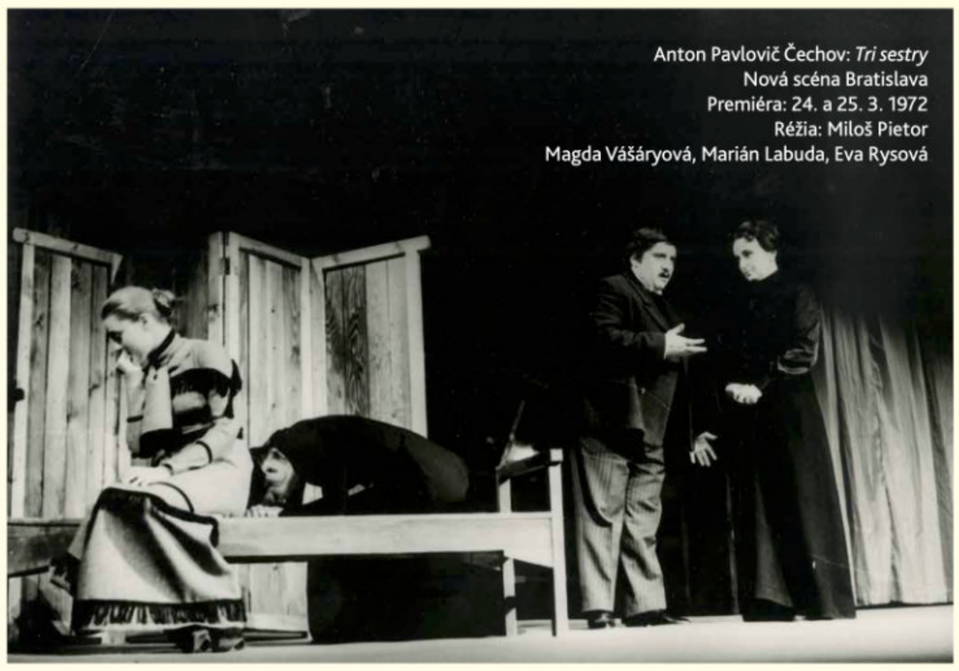

Anton Pavlovič Čechov: *Tri sestry*
Nová scéna Bratislava
Premiéra: 24. a 25. 3. 1972
Réžia: Miloš Pietor
Magda Vášáryová, Marián Labuda, Eva Rysová

Anton Pavlovič Čechov: *Tri sestry*
Nová scéna Bratislava
Premiéra: 24. a 25. 3. 1972
Réžia: Miloš Pietor
Ida Rapaičová, Eva Rysová, Magda Vášáryová

Maxim Gorkij: *Letní hostia*
Divadlo Slovenského národného povstania Martin
Premiéra: 8. 4. 1972
Réžia: Stanislav Párnický
Igor Hrabinský, Emil Horváth st.

Maxim Gorkij: *Letní hostia*
Divadlo Slovenského národného povstania Martin
Premiéra: 8. 4. 1972
Réžia: Stanislav Párnický
Alžbeta Bárthová

Pierre Corneille: *Cid*
Slovenské národné divadlo Bratislava
Premiéra: 24. 6. 1972
Réžia: Pavol Haspra
Jozef Adamovič, Božidara Turzonovová

STAROFRANCÚZSKA FRAŠKA
OD NEZNÁMEHO AUTORA 15. STOROČIA

CHYTRÁCTVO MAJSTRA PATHELINA

Básnický preklad LÝDIA VADKERTIOVÁ
Dramaturgia SOŇA ŠIMKOVÁ
Réžia MARTA GOGÁLOVÁ
Scéna a kostýmy JOSEF JELÍNEK

Účinkujú
poslucháči herectva, réžie a divadelnej vedy
v tomto obsadení

Majster Pierre Pathelin, odborník — JOZEF PRÁŽMÁRI
Guillemette, jeho žena — HANA GREGOROVÁ
Guillaume, sukenník — MARIÁN ZEDNIKOVIČ
Sudca — PETER KUBA
Jeho zlahorča-vojaci — BLAHOSLAV UHLÁR, PETER VALO
Agnelet, pastier — ĽUBOSLAV MAJERA
Svetlá JOZEF ŠMIDOVIČ
Technika ALFRÉD REBRO, WITOLD WAWRUSZA
Garderóba a rekvizity BOHUMILA ŠLOSÁROVÁ

Premiéra 6. mája 1972

Bulletin k inscenácii *Chytráctvo majstra Pathelina*
Vysoká škola múzických umení Bratislava
Premiéra: 6. 5. 1972
Réžia: Marta Gogálová

Pierre Corneille: *Cid*
Slovenské národné divadlo Bratislava
Premiéra: 24. 6. 1972
Réžia: Pavol Haspra
Ladislav Chudík, Božidara Turzonovová,
Michal Dočolomanský

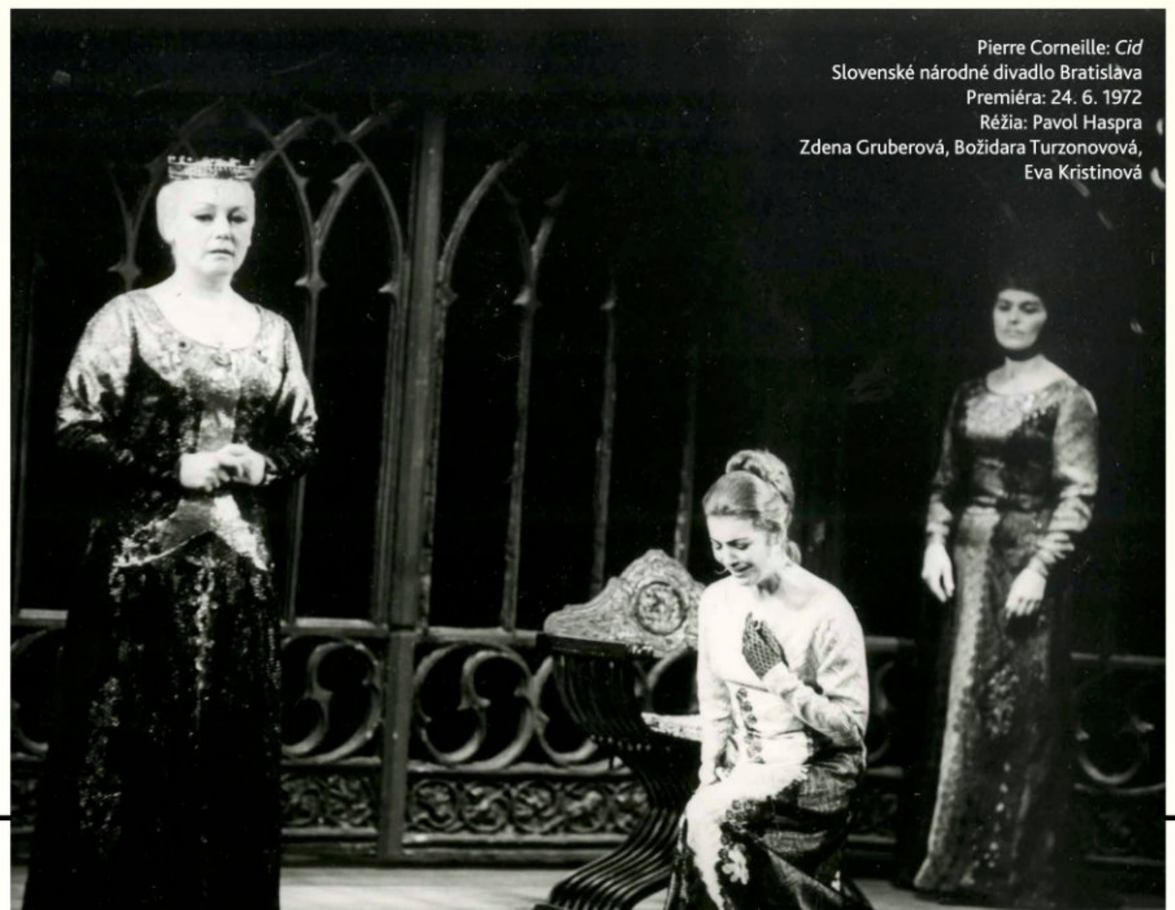

Pierre Corneille: *Cid*
Slovenské národné divadlo Bratislava
Premiéra: 24. 6. 1972
Réžia: Pavol Haspra
Zdena Gruberová, Božidara Turzonovová,
Eva Kristinová